

GÖTEBORGS UNIVERSITET

HANDELSHÖGSKOLAN

Arbete mot matsvinn i dagligvaruhandeln

En studie om åtgärder och påverkan av ny lagstiftning

Kandidatuppsats i Logistik

*Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Vårterminen 2025*

Handledare:

Elisabeth Karlsson

Författare:

*Alicia Pålsson
Christian Hansson
Eva Sörensson*

Abstract

The purpose of this study is to explore what type of work processes Swedish retail grocery stores utilize to minimize food waste as well as researching how they are affected by- and how they respond to the new legislation demanding that retailers source separate their food waste in accordance with the updated Waste Regulation. The study had three sources of data: (1) applications for exemption from the law requirement (2) semi-structured interviews and (3) public information displayed on company websites. These were analyzed using qualitative content analysis, interview analysis and document analysis of secondary sources. This study shows that retail grocery stores use both proactive approaches, including optimization of purchasing, as well as reactive approaches, including dynamic price points, to minimize food waste. Additionally, this study shows that the new legislation has changed the way grocery stores operate, for example, through new work tasks focused on separating food waste. Furthermore, this study identifies that retailers' motivations to comply with the new requirements vary and may coexist and interact. The results indicate that two of the primary barriers to implementation are of a technical and economic nature. Also, the study finds that retailers utilize varying compliance strategies where some choose to implement pilot projects and others apply for exemption from the requirement, while some simply comply with the regulations as stated. The study shows that retailers face and experience vastly different conditions and different retailers approach and handle the same legislation differently. In conclusion, the study shows that implementation of new legislation in complex operations often encounters various obstacles, both internal and external. Change is rarely straightforward and does not happen instantly.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Problembeskrivning	6
1.3 Syfte och frågeställningar	8
2. Teoretiskt ramverk	9
2.1 Avfallsförordningen	9
2.2 Cirkulär ekonomi	10
2.3 Matsvinnets del i avfallshierarkin	11
2.4 Compliance-teorier	11
2.5 Hållbarhetsstrategier i företag	13
3. Metod	18
3.1 Kvalitativ innehållsanalys av dispensansökningar	19
3.2 Semistrukturerade intervjuer med butiksrepresentanter	21
3.3 Dokumentanalys av webbaserat material	24
3.4 Analysmodell	25
3.5 Insamling av teoretiskt material	26
3.6 Validitet och generaliserbarhet	27
3.7 Etiska överväganden	28
3.8 Redogörelse för användning av AI-verktyg	28
4. Empiri och resultat	30
4.1 Kategorisering av dispensansökningar	30
4.2 Nuvarande avfallsarbete enligt dispensansökningarna	38
4.3 Intervjuresultat	42
4.4 Resultat från kvalitativ innehållsanalys av sekundärdata	49
5. Analys och diskussion	54
5.1 Proaktiva och reaktiva åtgärder för att minska matsvinn	54
5.2 Hinder och anpassningar till avfallsförordningen	60
6. Slutsats	70
Referenslista	74
Bilagor	82
Bilaga 1. Sammanställning av dispensansökningar	82
Bilaga 2. Intervjumall	84

1. Inledning

Detta kapitel utgör en introduktion till rapportens ämnesområde och innehåller en bakgrund samt en problembeskrivning. Vidare klargörs studiens syfte och de frågeställningar som ligger till grund för arbetet.

1.1 Bakgrund

Minskat matsvinn är en central del av arbetet för en mer hållbar livsmedelskedja och en viktig målsättning inom både nationella och globala hållbarhetsstrategier. Delmål 12.3 i Agenda 2030, som antogs av FN 2015, har som mål att halvera det globala matsvinnet per capita i både butik- och konsumentledet till år 2030 (Regeringskansliet, 2024). Detta delmål syftar också till att minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, från produktion och bearbetning till förluster som sker efter skörd. Genom att adressera matsvinnet på dessa olika nivåer strävar Agenda 2030 efter att både minska resursslöseri och förbättra hållbarheten i den globala livsmedelsförsörjningen (Regeringskansliet, 2024). För att nå dessa globala mål har Sveriges regering fastställt två nationella etappmål för att minska matsvinnet fram till 2025: För det första ska matsvinnet minska med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025 (Sveriges miljömål, 2025d). För det andra ska en större andel av livsmedelsproduktionen nå butik och konsument under samma period (Sveriges miljömål, 2025c).

Arbetet för att minska matsvinnet bidrar även till att uppnå andra miljömål i Sverige, såsom *generationsmålet* som strävar efter att nästa generation ska ärva ett samhälle där de största miljöutmaningarna är lösta (Sveriges miljömål, 2025b). Samtidigt är minskat matsvinn också en del av målet om *begränsad klimatpåverkan* som syftar till att stabilisera halten av växthusgaser i atmosfären på en nivå som förhindrar skadlig påverkan på klimatsystemet från mänskliga aktiviteter (Sveriges miljömål, 2025a). Dessa nationella klimatmål går även i linje med de globala målen i Agenda 2030, som skapar en riktning för målsättningarna på nationell nivå (Sveriges Riksdag, 2020). Halveringen av matsvinn till 2030 införlivas även på kommunnivå, exempelvis har Göteborgs Stad målet att minska matsvinnet till 7,5 kg per person och år fram till 2030, jämfört med dagens 15 kg (Göteborgs Stad, u.å).

Vidare är inte etappmålen uppnådda och bedöms inte kunna nås i tid (Sveriges miljömål, 2025). Detta understryker behovet av ytterligare åtgärder och strategier för att effektivt minska matsvinnet i samhället. I omställningen mot hållbar utveckling intar dagligvaruhandeln en viktig roll genom sin position i försörjningskedjan, där den fungerar som en länk mellan företag och slutkund, med potential att influera aktörer både uppströms och nedströms (Bälan, 2021; Vadakkepatt et al, 2021).

1.1.1 Regleringar och lagstiftning

Ett sätt att möta de allt mer konkretiserade hållbarhetsmålen är genom juridiska styrmedel. Regleringar kan spela en central roll i att minska matsvinnet och förbättra avfallshanteringen i praktiken. Genom både nationella och europeiska styrmedel skapas ramar och krav som påverkar hur olika aktörer i samhället måste agera (Reike et al. 2018).

I Sverige regleras frågor kring matavfall och svinn i Avfallsförordningen (2020:614), som i sin tur grundas på EU:s avfallsdirektiv. I Artikel 1 av Avfallsdirektivet (2008/98/EG) beskrivs ramar och mål vilka inkluderar skydd för miljö och mänsklig hälsa genom att förebygga och reducera negativa effekter av avfall samt minska effekter av resursutnyttjande. Som led i att reducera dessa negativa effekter presenterar direktivet en prioriteringsordning för avfallslagstiftning i medlemsländerna där en produkts hela livscykel ska tas i beaktande, från förebyggande åtgärder till ett slutligt bortskaffande (Art.4 (a)-(e)). Vidare återfinns principen om att förorenaren ska stå kostnaden för sitt avfall (Art. 14). Avsnitt som dessa understryker EU:s strävan mot ett återvinningsamhälle och vikten av att beakta hela livscykeln för produkter och material i avfallspolitiken.

Den 22 november 2022 beslutade regeringen om en förändring av avfallsförordningen som trädde i kraft i januari 2024 (Regeringskansliet, 2023). Med den uppdaterade lagen kom förändrade krav på förhållningssätt och arbetsprocesser för dagligvaruhandeln som innebär att livsmedel måste separeras från dess förpackning om den ska slängas (Avfallsförordning, (2020:614)). Ansvar för detta landar som lagrummet uttrycker på innehavaren, alltså verksamheten. Verksamheter har möjlighet att söka dispens i högst två år, och kan ges i de fall separat insamling av avfall inte är möjlig eller att fördelarna inte överväger nackdelarna.

1.2 Problembeskrivning

Hållbarhetspolitiken i EU har skiftat fokus från effektiv resurs- och energianvändning till cirkulära värdekedjor där återvinning och begränsningar kring deponi spelar en allt större roll (Pinyol Alberich, Pansera & Hartley, 2023). Pinyol Alberich et al. (2023) menar att EU:s strategi för cirkulär ekonomi fortfarande är under utveckling, och har förändrats från en inriktning på policyutveckling och innovationsfrämjande till en ökad betoning på regleringar och förbud. På svensk nivå synliggörs detta i skärpt lagstiftning där avfallsförordningen uppdaterats till följd av avfallsdirektivet på EU-nivå. Som tidigare beskrivits innebär avfallsförordningen bland annat ett krav på att dagligvaruhandeln ska separera mat från dess förpackning. Detta kan i sin tur leda till förändrade perspektiv och tillvägagångssätt i butikernas hantering av matsvinn.

Dagligvaruhandeln är en betydande källa till matsvinn. Under 2023 uppgick svinnet i denna sektor till cirka 100 000 ton (Svenska Miljöinstitutet, 2023). Dagligvaruhandeln stod därmed för omkring sex procent av det totala livsmedelsavfallet i Sverige (Naturvårdsverket, 2024). Trots att denna andel minskar över tid, utgör dagligvaruhandeln tillsammans med övriga delar av livsmedelsindustrin den näst största källan till matsvinn i försörjningskedjan, där endast hushållen står för en större andel. Ett holistiskt perspektiv är därför avgörande för att förstå och hantera svinnet längs hela kedjan. Mot bakgrund av dessa volymer och butikernas centrala roll i försörjningskedjan, en roll som lyfts fram av Bålan (2021) och Vadakkepatt et al. (2021), framstår det som tydligt att de kan påverkas av den uppdaterade lagstiftningen. Praktiska utmaningar kan därför uppstå för dagligvaruhandeln, särskilt eftersom livsmedel nu måste separeras från dess förpackning. För dagligvaruhandeln kan detta innebära en förändring i rutiner och omfördelning av resurser, då ansvaret för separationen åligger den part där avfallet uppstår enligt 3 kap.4a§ avfallsförordningen (2020:614).

Även interna organisatoriska faktorer har visat sig påverka hur nya regleringar implementeras. Tidigare forskning visar att förändringar som initieras utifrån, såsom ny lagstiftning, ofta möter motstånd i organisationer om de anställda inte upplever stöd, förståelse eller delaktighet i processen (Rehman et al., 2021). För att lagstiftade förändringar ska få genomslag i praktiken menar Rehman et al. (2021) att det krävs både ett starkt ledarskap och att personalen känner sig inkluderad och förstådd i förändringsprocessen. I annat fall riskerar förändringen att uppfattas som symbolisk snarare än funktionell. Denna aspekt av ledarskap belyses även i en studie av

Alm och Hultman (2023) som undersöker hållbarhetsarbetet i dagligvaruhandeln i Sverige med fokus på butikschefens roll. Alm och Hultmans (2023) studie visar att kommunikationen mellan strategisk och operativ nivå är av vikt för det praktiska hållbarhetsarbetet i butik. Detta påvisar att ledarskap påverkar den faktiska utformningen av hållbarhetsarbetet. Implementeringen av avfallsförordningen är en del av utformningen av dagligvaruhandelns hållbarhetsarbete och denna studie undersöker därför inte enbart hur butiker arbetar för att minska matsvinnet, utan även hur lagstiftningen uppfattas och påverkar dagligvaruhandeln på operativ och strategisk nivå.

En annan dimension av problematiken innefattar materialhantering, med särskilt fokus på förpackningar. Närliggande forskning belyser utmaningar med återvinning av flerskicksförpackningar i plast som används för att bland annat paketera livsmedel (Soares et al., 2022). Studien visar att förpackningsmaterialet är viktigt för att skydda livsmedel och förlänga dess livslängd. Soares et al. (2022) visar att återvinningsprocessen av denna typ av plast är komplex och kostsam vilket resulterar i att de ofta förbränns med energiåtervinning eller deponeras. Ur ett vidare perspektiv väcks frågan om nyttan av att separera livsmedel från dess förpackning, särskilt för butiker där denna typ av åtgärder kräver utökade resurser och därmed medför större kostnader, vilka kan vara svåra att motivera om miljövinsten är otydlig.

Utöver de organisatoriska och materiella utmaningar som beskrivits ovan visar flera fall från svenska kommuner att implementeringen av avfallsförordningen i praktiken möter betydande hinder. Trots att intentionen är att främja hållbar avfallshantering, har införandet av kravet på att separera livsmedelsavfall från dess förpackning lett till oönskade konsekvenser. I Umeå var butiker tidigt redo att följa den nya lagstiftningen, men hindrades av att kommunen inte kunde ta emot vissa typer av köttavfall (Croon, 2024). I Göteborg, ledde korrekt efterlevnad av förordningen till luktproblem från fiskavfall i ett bostadsområde, då sophämtning fördröjdes trots försök till extrainsatser (Rehn & Tornberg, 2025). Andra fall belyser svårigheter kopplade till hanteringen av förpackade livsmedel och bristande rutiner. I Vänersborg upptäcktes kilovis med förpackad korv dumpad vid en återvinningsstation (Åkergren, 2025), och i Osby flöt 60–70 förpackade julskinkor från 2022 upp i en å (Lundin, 2025). Händelserna illustrerar ett glapp mellan lagstiftningens intentioner och dess tillämpning på operativ nivå. Samtidigt påvisar de hur komplex samordningen mellan olika aktörer och nivåer är, från kommunal avfallshantering till butikens ansvar för sortering och bortforsling.

Exemplen ovan, i kombination med det faktum att etappmålet om att minska matsvinnet med 20 viktprocent per capita mellan 2020 och 2025 inte bedöms uppnås i tid (Sveriges miljömål, 2025), tyder på att matsvinnet fortsatt är ett omfattande problem och att avfallshantering utgör en betydande utmaning för dagligvaruhandeln. Sammantaget understryker detta behovet av fördjupad förståelse för hur den nya avfallsförordningen faktiskt påverkar dagligvaruhandeln i praktiken. Praktiska, tekniska och organisatoriska faktorer samverkar och riskerar att motverka syftet med lagstiftningen om de inte beaktas. En särskilt relevant aspekt är därför hur kravet på avfallssortering kan försvåra butikens rutiner.

Trots ett ökat fokus på cirkulära värdekedjor inom EU:s hållbarhetspolitik (Pinyol Alberich et al, 2023), och tydliga miljömål kring minskat matsvinn (Sveriges miljömål, 2025), saknas forskning om hur den aktuella förändringen av avfallsförordningen påverkar butiker i deras dagliga verksamhet. Denna studie ämnar därför att bidra till denna kunskapslucka, genom att agera förstudie för vidare forskning i ämnet.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur svenska dagligvarubutiker arbetar för att minska matsvinnet, hur den uppdaterade avfallsförordningen har tagits emot av dagligvaruhandeln samt vilka konsekvenser den har fått för butikernas operativa verksamhet. För att besvara detta har följande frågeställningar identifierats:

- Hur arbetar dagligvarubutiker proaktivt och reaktivt för att minska matsvinn?
- Hur påverkar den uppdaterade avfallsförordningen dagligvarubutikers operativa verksamhet och vilka strategier använder butikerna för att hantera dessa krav?
- Vilka motiv ligger bakom dagligvaruhandelns efterlevnad av avfallsförordningen?

2. Teoretiskt ramverk

I detta kapitel presenteras den teoretiska referensram som ligger till grund för studien. Relevanta begrepp, tidigare forskning och centrala teorier belyses i syfte att skapa en förståelse för ämnet, samt ge stöd för analysen av studiens empiri.

2.1 Avfallsförordningen

Denna studie utgår från det regelverk som trädde i kraft genom uppdateringen av avfallsförordningen (2020:614). Från och med den 1 januari 2024 är butiker skyldiga att särskilja matavfall från förpackningar i enlighet med förordningens 4a§. Syftet är att främja återvinning och minska mängden brännbart avfall. I praktiken innebär detta krav att osålda varor, såsom utgångna livsmedel, ska separeras, vilket kan innebära både ekonomiska och praktiska utmaningar i butikernas vardag. Detta då det föreligger strikt ansvar för den part som innehar förpackning som innehåller avfall. Det innebär dock inte att verksamheten nödvändigtvis måste utföra arbetet själv utan denna hantering kan genomföras av annan part (Avfallsförordning, (2020:614)).

Förordningens 16§ möjliggör undantag genom ett dispensförfarande. Butiker kan ansöka om dispens hos kommunens miljöförvaltning om de åberopar särskilda skäl vilka gör att åtgärden inte bedöms genomförbar eller anses ge fördelar som överväger nackdelar. Skäl för dispens som anges av lagrummet är att det: (1) inte är tekniskt genomförbart, (2) annan hantering skulle ge jämförbart resultat, (3) det inte ger det sammantaget bästa miljömässiga resultatet eller (4) att åtgärden skulle medföra oskäligen ekonomiska kostnader. En beviljad dispens innebär att butiken formellt följer lagen utan att fullt ut uppfylla det generella kravet på sortering (Avfallsförordning, (2020:614)). I denna studie betraktas därför både implementering av kravet och ansökan om dispens som uttryck för formell efterlevnad.

Denna förståelse av lagen som både styrande och samtidigt möjlig att förhandla kring är central för analysen. Genom att inkludera dispensförfarandet i begreppet efterlevnad kan butikernas agerande tolkas som en aktiv anpassning till reglering, vilket möjliggör en bredare tolkning av hur lagstiftningens genomslag påverkas av praktiska, organisatoriska och strategiska förutsättningar.

2.2 Cirkulär ekonomi

Cirkulär ekonomi utgör ett alternativ till den linjära ekonomin, som kännetecknas av ett 'take, make, waste'-perspektiv där produktens värde betraktas som förbrukat i slutet av dess livscykel (Manners-Bell & Lyon, 2023). I den cirkulära ekonomin bevaras och förlängs värdet genom strategier som återanvändning, reparation och återvinning av hela produkter eller deras komponenter.

Det finns en mängd olika definitioner av begreppet cirkulär ekonomi (Reike, Vermeulen, & Witjes, 2018; Arruda et al., 2021). Detta kan enligt Reike et al. (2018) bero på att olika discipliner har olika definition och utvecklingen har skett i samband med bland annat policyutveckling. Ytterligare anledningar kan vara att organisationer använder olika definition och att begreppet utvecklas i olika takt och riktning beroende på geografisk utveckling och politik (Reike et al., 2018).

Reike et al. (2018) sammanställning av de olika perspektiven visar vikten av: kortare loopar, intressenter och hantering av det avfall som oundvikligt uppstår även fast ekonomin är mer cirkulär. Med begreppet loopar menar Reike et al. (2018) de vägar genom vilka exempelvis produkter kan hållas kvar i ekonomin istället för att bli avfall. Ju kortare loopar desto mindre resurser krävs för att behålla produkten i den cirkulära ekonomin, exempelvis återanvändning (kort loop) istället för energiåtervinning (lång loop). Författarna menar att alla aktörer i samhället är av vikt för omställningen till en mer cirkulär ekonomi, där exempelvis konsumenten påverkar produktens livslängd genom dess användning men även valet att kassera eller återanvända. Vidare belyser Reike et al. (2018) statens roll att sätta mål, reglera, skapa incitament samt rikta ekonomisk aktivitet på så vis att kortare loopar och därmed en högre grad av cirkularitet uppnås i ekonomi. Detta kan uppnås exempelvis genom direkta incitament såsom riktade bidrag, eller indirekta vilka inkluderar kunskapsspridning. Därutöver belyses företagens möjlighet att designa produkter för återanvändning.

Cirkulär ekonomi kan definieras som ett ekonomiskt system där det slutliga steget i en linjär värdekedja ersätts med "reducing or reusing, recycling, recovering" med syfte att skapa en mer cirkulär värdekedja (Kirchherr, Reike & Hekkert, 2017). EU definierar cirkulär ekonomi med orden "repair, reuse, recycle" (European Parliament, 2023). I denna studie är begreppet av vikt

då den samhällsförändring begreppet representerar återspeglas i lagändringarna och därmed påverkar dagligvaruhandeln.

2.3 Matsvinnets del i avfallshierarkin

Det saknas en enhetlig definition på vad som räknas som livsmedelsavfall, även kallat matsvinn, vilket kan bero på att olika organisationer har olika definition beroende på syftet och sammanhanget (Giroto, Alibardi & Cossu, 2015). Författarnas definition av livsmedelsavfall innebär det material avsett för mänsklig förtäring som istället kasseras, försämras, förloras eller kontamineras. I artikeln använder författarna EU:s avfallshierarki för att analysera hur hanteringen av livsmedelsavfallet kan förbättras. I avfallsdirektivet beskrivs avfallshierarkin vilken prioriterar olika åtgärder i fallande ordning enligt följande: *förebyggande, återanvändning, industriell användning, kompostering* samt *förbränning* och *deponering* (Art.4 (a)-(e)). Inom kategorin *förebyggande* ryms exempelvis åtgärder för att undvika överproduktion (Giroto et al., 2015). Åtgärder för kategorin *återanvändning* som belyses av författarna är donation av ätbara produkter, för kategorin *industriell användning* kan avfallet omvandlas till exempelvis bioenergi, kategorin *kompostering* bidrar med att återvinna näringsämnen. *Förbränning* och *deponering* ses som den lägst rankade åtgärden till följd av dess miljöpåverkan.

Begreppet matsvinn kan ha olika definitioner i olika sammanhang (Giroto et al., 2015), men i denna studie används avfallsförordningens definition av bioavfall som biologiskt nedbrytbart avfall (1 kap.§5 p.2-3), då detta utgör förutsättningarna för aktörerna som undersöks. Avfallshierarkin används som en precisering av arbetet med cirkulär ekonomi, där lagstiftaren kräver vissa typer av miljöarbete baserat på detta synsätt.

2.4 Compliance-teorier

Det finns flera teoretiska perspektiv som förklarar varför företag anpassar sig efter regler och lagar. Etienne (2010) beskriver fyra perspektiv på efterlevnad (compliance) som belyser företags motiv till val av efterlevnad eller ej. Dessa perspektiv är: *instrumentella, normativa och kognitiva teorier*, samt *social påverkan*.

Instrumentella teorier beskriver ett perspektiv där organisationers beslut görs genom att väga kostnader och vinster. Detta perspektiv menar att aktörer följer regler om det är rationellt att göra det (Étienne, 2010).

Ett annat perspektiv är *normativa teorier* vilka betonar att faktorer som moral, legitimitet och sociala normer är av vikt för att organisationer ska följa regler (Étienne, 2010; Teraji, 2013). Perspektivet belyser att aktörer följer regler som de anser är rättfärdiga, snarare än för att riskera böter. Detta för att själva uppfattas som legitim eller för att undvika social bestraffning.

Teorier om *social påverkan* betonar att efterlevnad ofta formas av vad som uppfattas som förväntat i det sociala sammanhanget (Cialdini & Goldstein, 2004; Étienne, 2010). Aktörers beteende påverkas av normer inom branschen, grupptillhörighet och av ledarskapets inställning. Efterlevnad sker inte enbart för att undvika sanktioner utan för att upprätthålla sin position i ett socialt system eller för att uppfattas som legitim.

Kognitiva teorier fokuserar på de beteendemässiga mekanismer som påverkar aktörers agerande såsom vanor, rutiner och osäkerhet (Étienne, 2010). Författaren belyser att när aktörer är osäkra på vad lagen kräver, tenderar de att observera samt imitera andras aktioner utan att reflektera över lagens innebörd. Den närmaste gruppen kan därför ha en större påverkan än bredare normer på aktörens beteende. Roy (2021), betonar att vid rättslig osäkerhet finns tendensen att individer och organisationer observerar och efterliknar omgivningen. Dessutom förklarar författaren att en liten grupp individer kan initiera ett beteende som sprider sig i samhället. Roy (2021) illustrerar detta med ett vardagsnära exempel: när vi anländer till en ny flygplats tenderar vi att instinktivt, nästan reflexmässigt, följa efter strömmen mot bagage, utgång och taxi eftersom vi förlitar oss på gruppens kunskap och hur detta ofta leder oss rätt.

Utöver de olika perspektiven finns andra faktorer som kan påverka efterlevnaden av lagstiftning. Dessa består bland annat av regelns utformning, tillsynsmyndighetens beteende, resurser och kapacitet hos den reglerade, relation mellan reglerare och reglerad och typ av organisation (Étienne, 2010). Med regelns utformning menar författaren att lagens tydlighet och begriplighet är av vikt för efterlevnaden av den, vilket i sin tur påverkar aktörers benägenhet att följa den i praktiken.

Étienne (2010) argumenterar även för att inget enskilt teoretiskt perspektiv kan beskriva helt varför företag följer regler och lagar, utan förespråkar att teorierna kombineras för att belysa verkligheten. Denna syn stärks av Wu och van Rooij (2019) som kritiserar den ofta traditionella instrumentella synen på compliance för att vara för statisk. Författarna menar vidare att företags beteende är situationsberoende, formas av flera normsystem och är föränderlig över tid. Företagets beteende kan påverkas av interna strategier, externa tryck och vilket regelverk det rör sig om. Där de ibland kan influeras av marknaden, ibland av staten och ibland av etiska normer.

För att fånga denna komplexitet tillämpar denna studie ett perspektiv där instrumentella, normativa, sociala och kognitiva perspektiv appliceras på analysen av aktörernas beslut för efterlevnad av avfallsförordningen. Det *instrumentella perspektivet* hjälper i denna studie att analysera butikernas motiveringar kring kostnad och logistik. *Normativa synsättet* kan skönjas när butiker söker dispens. *Social påverkan* används för att förstå hur butikernas beslut kan påverkas av vad andra aktörer gör. Det *kognitiva perspektivet* nyttjas för att tolka hur vissa butiker uttrycker osäkerhet kring hur lagen ska tillämpas i praktiken vilket leder till att de istället följer vad andra butiker gör. Sammantaget möjliggör dessa perspektiv en nyanserad förståelse för varför butiker väljer olika vägar till formell efterlevnad och hur externa krav samspelar med interna prioriteringar, tolkningar och organisatoriska förutsättningar.

I denna studie betraktas efterlevnad inte som en enkel fråga om att följa eller bryta mot lagen utan som ett spektrum av förhållningssätt som aktörer kan ha i förhållande till regelverket. Efterlevnad kan ske antingen genom att implementera kravet i den dagliga verksamheten eller genom att ansöka om och beviljas dispens från densamma. En dispens ska därmed förstås som en formell efterlevnad snarare än som ett avsteg från lagen. Denna syn på compliance bygger på Étienne (2010), som sammanfattar flera kompletterande perspektiv på regelefterlevnad i organisationer.

2.5 Hållbarhetsstrategier i företag

Detta avsnitt presenterar tre ramverk som ligger till grund för studiens teoretiska analys av dagligvaruhandelns åtgärder för att minska matsvinn. Det första fokuserar på företags strategiska hållbarhetsarbete i stort (Hart & Milstein, 2003), medan de två andra riktar in sig specifikt på

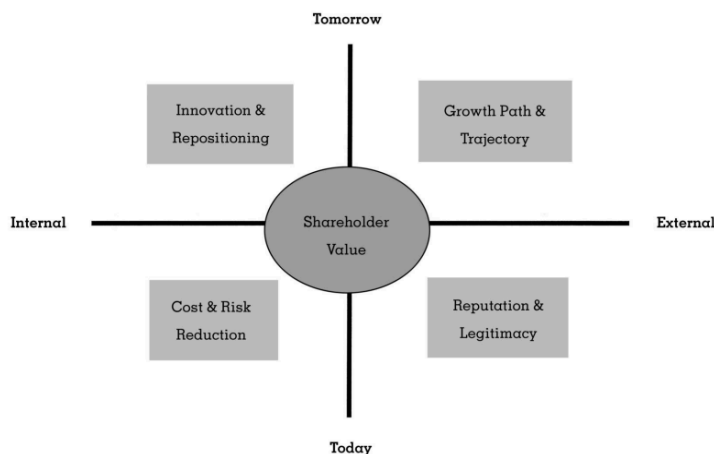
hållbarhetsarbete i dagligvaruhandeln (Hung et al., 2021; Riesenegger & Hübner 2022; Riesenegger et al., 2023).

2.5.1 Strategiskt ramverk för hållbarhet i företag

Företag kan anta olika strategier för hållbarhet, och genom att integrera hållbarhetsaspekter i sin övergripande affärsstrategi kan de skapa långsiktigt aktievärde (Hart & Milstein, 2003).

Författarna påvisar att hållbarhetsutmaningar inte enbart bör betraktas som risker eller kostnader, utan som möjligheter till innovation, konkurrensfördelar och värdeskapande. De olika strategierna som företag kan ha belyses med ett ramverk som skiljer mellan interna och externa faktorer och ett kortsiktigt och långsiktigt perspektiv, vilka skapar fyra dimensioner som visar strategier företag implementerar. Dessa utgörs av: *minskning av kostnader och risker, förbättring av rykte och legitimitet, tillväxt av hållbara lösningar samt innovation och ompositionering.*

Detta visas i figur 1.

Figur 1. De fyra dimensioner som lyfts av Hart och Milstein (2003).

Från “*Creating sustainable value*”. Hart, S.L., & Milstein, M.B. (2003). *Academy of Management Executive*, 17(2), s.57.

Hart och Milstein (2003) menar att de bästa förutsättningarna skapas av företag som balanserar samtliga dimensioner, vilket genererar hållbart långsiktigt värde för företaget och samhället.

Detta är ett mer generellt ramverk som inte är branschspecifikt, och den kommer i studien

användas för att diskutera hur företag i dagligvaruhandeln agerar i förhållande till ramverket samt få en förståelse för företagens långsiktiga hållbarhetstänk.

2.5.2 Kategorisering av hållbarhetsarbete i dagligvaruhandeln

För hållbarhetsarbetet inom dagligvaruhandeln finns olika tillvägagångssätt. Dessa kan kategoriseras i fem grupper beroende på deras ekonomiska-, miljömässiga- och sociala värde (Huang et al, 2021). Kategorierna innefattar: *repositioning*, *reallocating*, *reengineering*, *reacting* och *relating*.

Repositioning innebär att butiker säljer produkter som inte enbart är förstahandssortering samt att de säljer produkter som annars riskerar att bli svinn till nedsatt pris (Huang et al, 2021). Detta medför att butiken kan prissegmentera som en reaktiv åtgärd och nå kunder med lägre betalningsvilja. Miljömässiga värden skapas då det kan minska matsvinnet och sociala värden skapas genom att kunder med lägre betalningsvilja kan nås samt att leverantörernas svinn och ekonomisk förlust minskar.

Reallocating betyder att produkters värde förflyttas från rent ekonomiskt till socialt genom reaktiva åtgärder exempelvis donering av produkterna som inte uppnår kraven för försäljning (Huang et al, 2021). Detta genererar miljömässiga värden då det minskar matsvinnet och vidare minskar kostnaden för att separera mat från dess förpackning.

Reengineering fokuserar på proaktiva arbetssätt för att minimera matsvinn (Huang et al, 2021). Detta med fokus på affärsprocesser, marknadsföring och verksamhetsstyrning, vilket kan göras genom optimering av lager med hjälp av prognostisering och rotation av livsmedel i butik. Enligt författarna resulterar åtgärderna i ekonomiskt värde samtidigt som det minskar miljöpåverkan.

Reacting är en reaktiv tillvägagångssätt för att hantera de osålda produkter vars bäst-före-datum passerat (Huang et al, 2021). Metoder för att hantera detta är bland annat att produkterna blir djurfoder, kompostering eller andra metoder för att erhålla energi av produkterna. Dessa åtgärder omfattas av sociala och miljömässiga värden genom att avfallet omdirigeras från deponi som inte efterlever lagar.

Relating innefattar de aktiviteter företag har för att kommunicera proaktiva matsvinnsåtgärder till konsumenter, som de själva kan bidra med (Huang et al, 2021). Exempelvis kampanjer för att minimera matsvinn genom guide för förvaring och frysning av produkter. Dessa åtgärder medför miljömässiga och sociala värden indirekt genom minskning av matsvinn på hushållsnivå. Dock medför det inga direkta ekonomiska värden men bidrar till uppfattningen av butikernas rykte.

Denna kategorisering av Huang et al (2021) används i studien för att analysera och kategorisera studiens empiri, för att öka förståelsen kring proaktiva och reaktiva åtgärder samt vilka ekonomiska, miljömässiga och sociala värden som kan medföra dessa åtgärder.

2.5.3 Dagligvaruhandelns strategier för minskat matsvinn

För att proaktivt minska matsvinn i livsmedelbutiker har sex stycken strategier identifierats i en kvalitativ studie av Riesenegger och Hübner (2022). Dessa innefattar *användning av omfattande databaser, skräddarsydda efterfrågeprognoser, förbättrad planering av sortimentets storlek, definition av olika servicenivåer, skräddarsydda beställnings- och påfyllnadsprocesser och återvinningsalternativ.*

Användning av omfattande databas och informationssystem kan implementeras för att samla in och analysera data om försäljning och lagerstatus (Riesenegger & Hübner, 2022). Detta innefattar användande av mer utvecklade algoritmer och AI-baserade system för att bättre förutse efterfrågan och optimera inköpen.

Skräddarsydda efterfrågeprognoser relaterade till produkter med begränsad hållbarhet är en strategi där sortimentet anpassas utifrån butikens specifika förutsättningar snarare än nationella trender (Riesenegger & Hübner, 2022). Där realtidsinformation kombinerat med historisk data kan användas som strategi för att minska matsvinn genom att anpassa sig efter vad butikens kunder specifikt efterfrågar.

Förbättrad planering av sortimentets storlek kan innebära en optimering av produktsortimentet, för att matcha efterfrågan och minska överskottslager (Riesenegger & Hübner, 2022). Denna strategi lyfts även i en litteraturstudie av Riesenegger et al. (2023), där val av produktsortiment och placering av olika livsmedel i butikerna är av vikt för att minska risken för svinn.

Exempelvis kan ett för brett sortiment med överfyllda hyllor och produkter med låg omsättning öka risken för svinn

Definition av differentierade servicenivåer innebär att butiker fastställer anpassade servicenivåer för olika produktkategorier för att balansera tillgänglighet och svinn (Riesenegger & Hübner, 2022). Detta då vissa varor kan säljas slut medan andra varor, såsom basvaror, alltid måste finnas till hands. Med denna strategi kan en butik ha en högre servicenivå för produkter med hög omsättning och lägre för mer nischade produkter

Skräddarsydda beställnings- och påfyllnadsprocesser kan vara en anpassning av inköpsrutiner för att minimera svinn, samt påfyllningsprocesser som är anpassade efter produktens karaktär (Riesenegger & Hübner, 2022). Strategin kan exempelvis innebära att färskvaror beställs i mindre kvantitet oftare för att undvika matsvinn i butik. Vikten av påfyllnadsstrategier lyfts även av Riesenegger et al. (2023) då effektiva påfyllningsrutiner kan säkerställa att produkter säljs innan sitt bäst före datum.

Återvinningsalternativ innefattar de reaktiva strategier som en butik kan nyttja när risken är överhängande för att produkterna blir svinn (Riesenegger & Hübner, 2022). Dynamisk prissättning, sekundär användning av produkter och hållbar hantering av överskottsprodukter är alla exempel på strategier för att skapa värde för överskottsprodukter. Detta genom exempelvis nedsatta priser för produkter med kort datum, donation, omvandling till djurfoder eller kompostering. Dynamisk prissättning lyfts även av Riesenegger et al. (2023) där författarna menar att prissänkningen av produkter som närmar sig sitt utgångsdatum ökar försäljningen av dessa produkter.

Riesenegger et al. (2023) belyser även att butikernas strategier kan bidra till minskat svinn betonar författarna att intäktsoptimering fortfarande är fokuset snarare än minskning av matsvinn. Tillsammans används dessa strategier kombinerat med Huang et al. (2021) och Hart & Milstein, 2003 som komplement till varandra för att stärka analysen av butikers reaktiva och proaktiva åtgärder för att minska matsvinn.

3. Metod

I denna studie användes tre datakällor: (1) dispensansökningar, (2) semistrukturerade intervjuer samt (3) offentligt tillgängligt material från företags webbsidor. Dessa analyseras med hjälp av tre kvalitativa metoder: kvalitativa innehållsanalys, intervjuanalyser och dokumentanalys.

Den första datainsamlingsmetoden utgjordes av dispensansökningar från avfallsförordningen, vilka analyserades genom en kvalitativ innehållsanalys. Enligt Elo och Kyngäs (2008) lämpar sig denna metod väl för att identifiera mönster i omfattande textmaterial. Då dispensansökningarna innehöll löpande text med en stor mängd butiksspecifika beskrivningarna, samt i många fall ett vardagligt språk, ansågs denna metod vara lämplig.

Den andra datainsamlingsmetoden bestod av kvalitativa, semistrukturerade intervjuer med en explorativ ansats. Semistrukturerade intervjuer valdes eftersom de möjliggör utvecklade svar från respondenten, vilket är särskilt viktigt vid undersökningar av individens perspektiv (Patel & Davidsson, 2019; Bryman, 2018). En explorativ ansats är enligt Patel och Davidsson (2019) lämpligt när det råder begränsad kunskap om det undersökta området. Eftersom avfallsförordningen trädde i kraft först 2024, bedömdes ett explorativt angreppssätt vara motiverat i denna studie.

Den tredje datainsamlingsmetoden utgjordes av dokumentanalys av det material som hämtades från livsmedelskoncernernas webbplatser. Syftet med denna metod var att komplettera intervjuerna med information om hur aktörerna inom dagligvaruhandeln kommunicerar sitt arbetssätt gällande att minska matsvinn. Dokumentanalys användes för att systematiskt granska befintliga textmaterial. Detta är en lämplig metod för att identifiera budskap, strategier och riktlinjer i offentliga dokument (Bryman, 2018). Då det insamlade materialet var offentligt tillgängligt ansågs dokumentanalys vara ett passande tillvägagångssätt.

Studien begränsades till aktörerna ICA, Axfood, Coop och Lidl. Denna avgränsning görs i syfte att belysa vilka hinder som föreligger för implementeringen av den uppdaterade avfallsförordningen för de största aktörerna inom dagligvaruhandeln. Vidare avgränsades den kvalitativa innehållsanalysen och de semistrukturerade intervjuerna till Göteborgs stad, detta till följd av rapportförfattarnas närhet till staden.

Denna studie har en abduktiv ansats, där empiri och teori kombinerades för att möjliggöra en fördjupad förståelse (Bryman, 2018; Patel & Davidsson, 2019). Eftersom respondenternas perspektiv samt de åsikter som uttrycks i den i övrigt insamlade datan utgör en central utgångspunkt har detta varit särskilt relevant för att kontextualisera hur avfallsförordningen har implementerats i dagligvaruhandeln. Avsikten har varit att utveckla en grundläggande förståelse för hur förordningen påverkar dagligvaruhandeln, genom att låta insamlad empiri samverka med teori.

Nedan introduceras tillvägagångssättet för studiens datainsamlingsområden med mer detaljerad beskrivning av datainsamlingsmetoden, urval och avgränsningar samt analysförfarande för respektive område. Därefter beskrivs analysmodell, insamling av teoretiskt material, trovärdighet och överförbarhet, etiska avvägningar samt hur artificiell intelligens har använts som verktyg under studiens genomförande.

3.1 Kvalitativ innehållsanalys av dispensansökningar

Studiens ena datainsamlingsområde bestod av dispensansökningar som analyserades med hjälp av kvalitativ innehållsanalys. Nedan presenteras datainsamlingsmetod, urval och avgränsningar samt analysförfarande för detta datainsamlingsområde.

3.1.1 Datainsamling

Materialet till den kvalitativa innehållsanalysen inhämtades genom att begära ut offentliga handlingar från Göteborgs kommun, den 5:e februari, med följande förfrågan:

“Alla ansökningar om dispens från lagkravet, i dess helhet, som inkommit från verksamheter som handlar med livsmedel såsom dagligvaruhandeln eller grossister. Vi söker ej ansökningar från restauranger om det går att urskilja. Vidare söker vi huruvida de aktuella ansökningarna har fått dispens eller ej och om motivering/förklaring finns så vill vi gärna ta del av denna också. Om aktuellt vill vi också ta del av eventuella överklaganden och därefter följande beslut.”

Dispensansökningarnas format utgörs till viss del av de blanketter som tagits fram av Göteborgs stad, där de efterfrågade: en beskrivning av verksamheten, antal förpackningar det rör sig om och vad de innehåller, hur dessa är förpackade, varför verksamheten inkommit med dispensansökan,

vilka åtgärder som vidtagits för att minska mängden avfall, huruvida de efterforskat möjligheten att extern aktör tar hand om avfallet samt vilken plan verksamheten har framgent efter att dispensen löpt ut. Ingen av butikernas ursprungliga dispensansökning har följt myndighetens mall till fullo och därmed har processen kompletteras med mejlkonversationer, tjänsteskrivelser från möten, telefonsamtal och utlåtanden från andra myndigheter. Denna dokumentation är därmed också en del av datan som inhämtats och analyserats.

3.1.2 Urval och avgränsningar

Vid undersökningen om anledningar till att söka dispens, avgränsas urvalet till Göteborg där alla dispensansökningar begärdes ut den 5 februari 2025, där endast dagligvaruhandelsbutiker ansökningar inkluderades. Totalt omfattar dessa 35 dispenser.

3.1.3 Analysförfarande

Analysen på dispensansökningar genomfördes genom en kvalitativ innehållsanalys med induktiv ansats. Detta i enlighet med tillvägagångssättet som Elo och Kyngäs (2008) beskriver, där analysförfarandet består av tre delar: förberedelse, organisering och rapportering. Även Bryman (2018) lyfter fram innehållsanalys som lämplig för analys av dokument och texter, där kodning används för att identifiera teman och kategorier i kvalitativa data. Denna metod valdes då arbetssättets huvudegenskap är att en stor mängd text ska klassificeras i färre innehållskategorier. Innehållskategorierna möjliggör en systematisk identifiering samt kategorisering av de argument och beskrivningar som butikerna angav i sina dispensansökningar med fokus på frågan: "Varför har verksamheten ansökt om dispens från kravet att separera livsmedel från dess förpackningar?".

Samtliga dispensdokument har lästs i sin helhet. Under genomgången av dokumenten identifierades text som belyser butikens skäl för dispensansökan. Relevanta textstycken markerades med färgkoder, där varje färg motsvarade en specifik tematisk innehållskategori:

Miljömässiga skäl är när separationen har bedömts medföra marginella miljöfördelar som inte väger upp för butikens nackdelar.

Utrymmesbrist hänvisar till fysisk oförmåga att genomföra separationen på grund av bristande yta.

Ekonomiska skäl innefattade kostnader för personal eller investeringar som ansågs oskäligen.

Hälsa och arbetsmiljö hänvisade till exempelvis livsmedelssäkerhet eller ergonomiska risker.

Tekniska hinder innebar en avsaknad av teknisk lösning eller utrustning som möjliggör separation.

Övrigt är en kategori där beskrivningar som inte uttryckligen svarar på frågan om varför butiken söker dispens, men som kunde bidra med förståelse eller kontext till frågeställningen landade.

Dessa teman sammanställdes i ett kalkylark i Google Sheets, där varje butik presenterades på en rad tillsammans med vilka av innehållskategorierna som använts som argument av butikerna i deras dispensansökningar samt relevanta citat som illustrerar butikens resonemang eller specifika omständigheter. Myndighetssvar inkluderades också i kalkylarket som kommentarer för att bidra med kontext till tolkning av regelverk och beslut.

Utöver detta togs även beskrivningar av butikernas nuvarande avfallshantering med i de fall det stod beskrivet i dispensansökningarna. Syftet var att belysa hur butiker arbetar för att minska matsvinn och deras avfallshantering samt ytterligare kontext till vilka hinder som föreligger för implementeringen av avfallsförordningen.

3.2 Semistrukturerade intervjuer med butiksrepresentanter

Studiens andra datainsamlingsområde bestod av kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Datainsamlingsmetoden, urval och avgränsningar samt analysförfarandet för detta område presenteras nedan.

3.2.1 Datainsamling

För detta datainsamlingsområde genomfördes semistrukturerade intervjuer, på 15-30 minuter, med representanter från olika dagligvarubutiker i Göteborg mellan den 23 april och 15 maj. Semistrukturerade intervjuer genomfördes för att möjliggöra utvecklade svar från respondenterna

(Wide & Hakeberg, 2021; Patel & Davidsson, 2019). Detta ansågs lämpligt då syftet var att undersöka olika butikers perspektiv och tillvägagångssätt för att hantera matsvinn samt avfallsförordningens påverkan.

Intervjuerna genomfördes i tre av fallen på plats i butikerna och i två av fallen digitalt via Microsoft Teams. Intervjun följde en utarbetad intervjuguide med centrala teman och frågor, där vikt lades vid att undvika ledande frågor i linje med vad Dalen (2015) samt Patel och Davidsson (2019) föreskriver. De initiala frågorna i respektive tema var av mer öppen karaktär och därefter ställdes följdfrågor samt förberedda frågor av mer specifik karaktär, se bilaga 2. Detta tillvägagångssätt beskrivs även av Patel och Davidsson (2019). Syftet var att anlägga en explorativ ansats där varje tema skulle följa en trattstruktur där respondenten gavs utrymme att utveckla sina svar i den riktning de ansåg vara relevant.

3.2.2 Urval och avgränsningar

Den kvalitativa intervjustudien avgränsades till dagligvaruhandeln i Göteborg. Urvalet gjordes genom att en blandning av storlekar på butiker, både med och utan dispens, från aktörerna ICA, Axfood, Coop och Lidl. Dessa tillfrågades om medverkan, där 12 stycken tillfrågades på plats i butikerna och 12 stycken via e-post. Förfrågan riktade sig till butikschef eller annan ansvarig i butik. Dessutom tillfrågades respektive aktör, på nivå ovanför butik, via e-post om de kunde förmedla kontakt med respondenter eller agera respondenter själva. Under tillfrågningsperioden framkom det att skälen till att inte delta bestod av: förbud från koncernnivå att delta, tidsbrist och en generell butikspolicy att aldrig delta. Då studien var tidsbegränsad består respondenterna därför av en tillgänglig grupp som hade möjligheten att delta under våren 2025, i linje med Patel och Davidssons (2019) beskrivning av tillgänglig grupp.

Fem intervjuer genomfördes. Tre av dessa genomfördes med butikschefer från olika butiker på plats i respektive butik, där två av dem var från samma koncern. Den fjärde intervjun genomfördes med en strategisk inköpare och en operativ inköpare för Axfood, vilket skedde via Teams. Även den femte intervjun genomfördes via Teams, men denna gång med Chef för säkerhet, hållbarhet och kvalitet för Coop.

3.2.3 Konfidentialitet

Patel och Davidson (2019) skiljer på anonymisering och konfidentialitet. När frågan om medverkan riktades till butik framgick det att i vissa fall fanns förbud från koncernnivå att delta och därmed togs beslutet att alla respondenterna på butiksnivå ska hållas konfidentiella.

Respondenterna har namngivits enligt ordningsföljden som intervjuerna genomfördes, exempelvis kallas respondenten från den första intervjun för respondent 1. Detta har även gjorts för respondenterna från Axfood och Coop för att underlätta följden i texten. Vidare har Axfoods två respondenter namngivits som respondent 4 gemensamt, då det huvudsakligen var en person som svarade.

3.2.4 Analysförfarande för kvalitativ intervjustudie

Intervjuszvaren bearbetades enligt Patel och Davidsson (2019) arbetsätt för kvalitativa undersökningar. Liknande analysförfarande lyfts även i Dalens (2015) beskrivning av tematisering, där författaren framhäver att en del av analysen består i att identifiera områden som flera respondenter betonar. Intervjuszvaren lästes igenom flera gånger för att identifiera återkommande teman, av dessa teman bildades följande kategorier:

Åtgärder för att minska matsvinn på butiksnivå innefattade proaktiva och reaktiva åtgärder för att minimera matsvinn i butik.

Butikernas erfarenhet av att implementera avfallsförordningen inbegrep ekonomiska och logistiska förutsättningar som respondenten upplever har påverkats av avfallsförordningen.

Olika utmaningarna kopplade till att minimera matsvinn är kategoriseringen för de arbetsätt som respondenten upplever är svårast i arbetet med att minimera matsvinn.

Praktiska lösningar för överskottsprodukter är lösningar som respondenten beskriver att butiken har för att inte kassera produkter som inte kan säljas.

Övrigt innehåller resonemang som respondenterna uppgett som inte tydligt kan kategoriseras men som kan ge kontext och förståelse kring arbetet med matsvinn och avfallshantering.

Utifrån dessa kategorier har relevanta citat urskilts för att ge kontext och illustrera respondentens resonemang, vilket presenteras i resultatet.

3.3 Dokumentanalys av webbaserat material

Inom ramen för studien samlades sekundärdata från dagligvaruhandelns webbsidor in, där teman om hållbarhet och matsvinn belystes. Detta i syfte att erhålla grundläggande information om företagens mål och arbetssätt (Eriksson & Kovalainen, 2014). Datan avgränsades till ICA, Axfood, Coop och Lidl.

Dokumentanalysen gjordes med en kvalitativ innehållsanalys. Detta i linje med Elo och Kyngäs (2008) som beskriver metoden i tre delar: förberedelse, organisering och rapportering. Denna metod är lämplig vid analys av mycket data med varierande struktur och innehåll (Bryman, 2018; Elo & Kyngäs, 2008) .

Datinsamlingen gjordes genom bearbetning av innehåll från respektive aktörs webbplats, där relevanta textstycken klistrades in i ett dokument och kategoriserades utefter teman som hittades. Respektive kategori tilldelades varsin färg för att möjliggöra kodning, och med överstrykningsfunktionen i google documents visualiserades indelningen enligt följande:

Företagens hållbarhetsmål: mål som aktörerna uppger angående matsvinn.

Optimering av inköp: åtgärder och arbetssätt kopplade till inköp som kan minska matsvinn.

Tekniska lösningar mot matsvinn: olika tekniska hjälpmedel samt innovationer för att minska matsvinn.

Utveckling av förpackningar: åtgärder som aktörerna uppgav att de gjort för att förbättra förpackningarna och minska matsvinn.

Stöd och information till konsumenterna: kommunikation på webbsidorna i syfte att ge konsumenten stöd i att minska matsvinn.

Utförsäljning och prissänkning: åtgärder som kan kopplas till dynamisk prissättning.

Samarbete med välgörenhetsorganisationer: aktörernas välgörenhetsarbete och samarbetspartners.

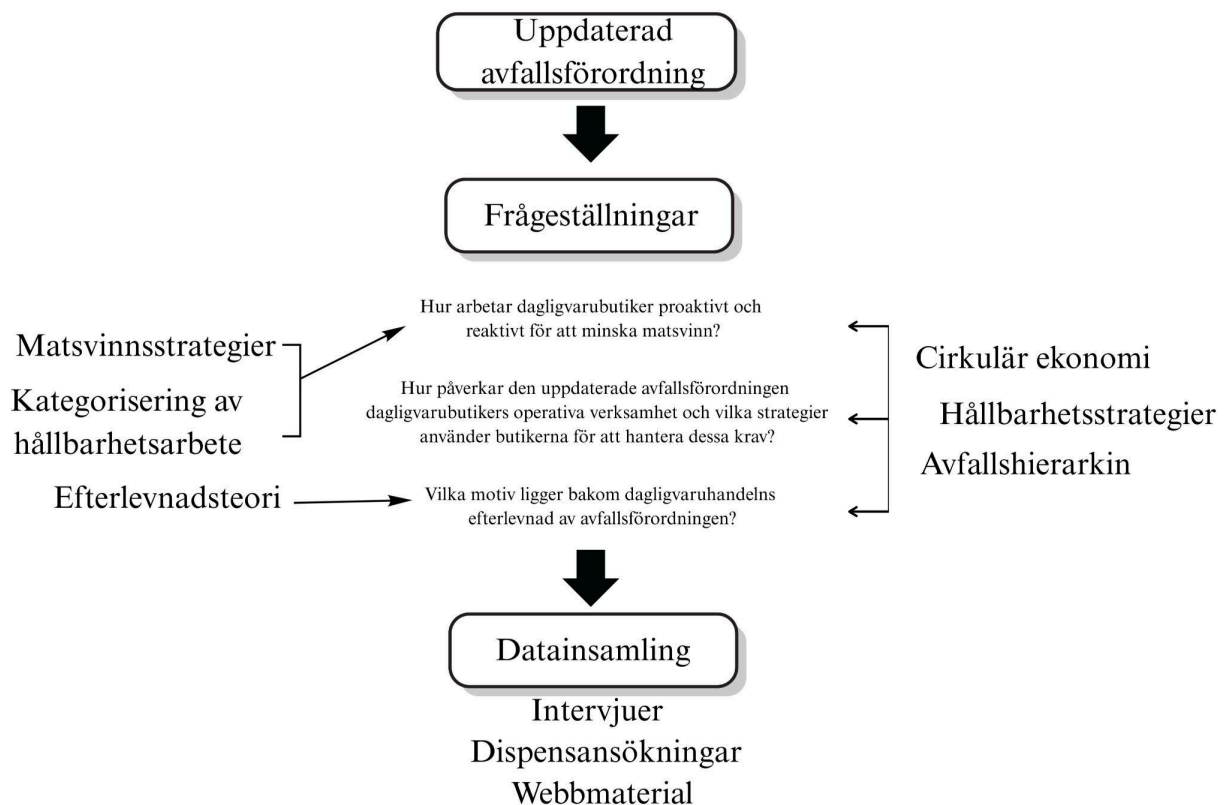
3.4 Analysmodell

I denna studie kombineras flera teorier för att bygga förståelse för varför dagligvarubutiker väljer att söka dispens från de nya bestämmelserna i avfallsförordningen samt hur de arbetar för att minska sitt matsvinn. För att analysera butikernas konkreta agerande mot matsvinn så nyttjas teorier om hållbarhetsstrategier. Dessa kategoriserar företagens arbete i proaktiva och reaktiva åtgärder såsom Huang et al, (2021) beskriver, vilket stärks med Riesenegger & Hübner (2022), Riesenegger et al. (2023) och Hart & Milstein (2003) samt möjliggör en förståelse för åtgärdernas logik och syfte i relation till strategi samt regelverk.

Lagändringen verkar mot en bredare samhällsrörelse: från den linjära mot den cirkulära ekonomin. Därför analyserades studiens empiri även med teori om cirkulär ekonomi, i enlighet med Reike et al. (2018), där teorin användes bland annat för att diskutera lagens intention och dess praktiska konsekvenser.

Den fortsatta analysen tar sitt avstamp i compliance-teorier, framförallt i enlighet med Étienne (2010) som förespråkar en syn där olika motivationsgrunder samverkar snarare än att verka isolerat från varandra. Dessa teorier används för att tolka de olika motiv som framkommer i det empiriska materialet; intervjuer samt dispensmaterial.

Genom att kombinera dessa teorier skapas en modell för analysen, vilka kan kopplas till frågeställningarna. Detta illustreras i figur 2.

Figur 2. Analysmodell

3.5 Insamling av teoretiskt material

I denna studien har Göteborgs universitetsbiblioteks sökfunktion Supersök samt databaserna Scopus och Business source premier använts för att hitta relevant teoretiskt material. Sökord som användes och kombinerades var exempelvis: *retail*, *grocery store*, *sustainability*, *food waste*, *compliance*, *proactive* och *reactive*. Denna insamling var i linje med Patel och Davidsson (2019) beskrivning av litteraturinsamling. Vidare tillämpades en så kallad snowball-metod, där relevanta artiklars referenslistor granskades för att identifiera ytterligare källor (Bryman, 2018).

De artiklar som inkluderades i det teoretiska materialet är peer-reviewed, för att hålla en vetenskaplig nivå, och skrivna på engelska eller tillgängliga i engelsk översättning. Urvalet gjordes utifrån bedömning av relevans i relation till studiens syfte och frågeställningar (Bryman, 2018). Exempelvis valdes Etienne (2010) då teorin bedömdes bidra med en grundläggande förståelse för olika butikers motiv till efterlevnad av avfallsförordningen.

3.6 Validitet och generaliserbarhet

Det finns inga specifika kriterier för att uppnå god kvalitet gällande validiteten i en kvalitativ studie enligt Patel och Davidsson (2019). Vidare beskriver författarna att validitet och reliabilitet ofta används som ett sammanflätat begrepp i kvalitativa studier.

Studiens genomförande och metodval har beskrivits i detalj för att göra det möjligt för läsaren att bilda sin egen uppfattning om val som gjorts i studien. Vidare har validiteten för denna studie stärkts då empirin samlats in från flera datainsamlingsmetoder, vilket Patel och Davidsson (2019) beskriver som en förstärkning av validiteten genom triangulering. Empirin från de olika datainsamlingsmetoderna har fångat olika perspektiv vilket kan berika studien. I resultatet presenteras citat, dessa har inte kortats ned utan att det tydligt markeras för att de inte ska tas ur sin kontext. Detta förstärker validiteten enligt Patel och Davidsson (2019).

I studiens tredje datainsamlingsområde sammanställdes aktörernas kommunikation kopplat till hållbarhet. Eftersom denna del består enbart av extern kommunikation som företaget själva valt att publicera, kan det innebära att det kan finnas en diskrepans mellan kommunicerade ambitioner och butikers faktiska arbete, vilket kan utgöra en potentiell begränsning för studiens validitet.

Patel och Davidsson (2019) lyfter att generaliserbarheten i en studie beror på hur urvalet från populationen i studien genomförts. I denna studie är populationen alla dagligvarubutiker i Sverige som tillhör de största butikskedjorna. Den kvalitativa intervjustudien och den kvalitativa innehållsanalysen av dispensansökningar begränsades till butiker i Göteborg, detta på grund av begränsad ekonomi och tid, och därmed kunde inga slutsatser dras för hela populationen baserat på denna studies empiri.

I studien genomfördes intervjuer med butikschefen samt representanter för Axfood och Coop. Intervjurespondenterna svarade utifrån sina individuella erfarenheter och perspektiv, vilket medför att deras svar inte nödvändigtvis är generaliserbara till hela organisationen eller till branschen som helhet. Trots att empirin inte kan generaliseras för hela populationen, kan vissa återkommande teman bidra till andra butikskontexter. Det är upp till läsaren att bedöma huruvida empirin kan överföras på liknande situationer.

3.7 Etiska överväganden

Studien har följt etiska principer, där de fyra huvudkraven är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Bryman, 2018; Patel & Davidsson, 2019). Dessa har tagits hänsyn till i studien och därmed har intervjupersonerna informerats om studiens syfte, samt själva fått bestämma över sin medverkan. Personuppgifter har förvarats på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Deltagarna på butiksnivå i intervjustudien har konfidentialiserats, då det framkom att alla respondenter inte har tillåtelse från koncernnivå att delta. Slutligen har uppgifterna som samlats in om enskilda personer endast använts för forskningsändamålet.

Dispensansökningarna som har analyserats i denna studie är offentliga handlingar enligt svensk lagstiftning och tillgängliga för allmänheten att ta del av. Då det rör sig om offentliga handlingar behövs inte samtycke till medverkan i studien inhämtas. Etiska överväganden har kontinuerligt gjorts för att säkerställa att ingen information som kan leda till skada för de aktuella butikerna publiceras. Bedömningen är därmed att butikerna såvitt det rör denna del inte behöver konfidentialiseras.

3.8 Redogörelse för användning av AI-verktyg

I denna rapport har AI-verktyget Chat GPT från OpenAI använts som ett stödverktyg under delar av uppsatsens genomförande, bland annat för att ge förslag på dispositionsstrukturer, generera synonymer för språklig tydlighet samt variation, ta fram listor med potentiella sökord för databassökningar samt assistera vid källhänvisningar. Vidare har verktyget använts för att ge feedback om strukturen och den röda tråden i författarnas resonemang. AI har inte använts för att generera data, innehåll eller fatta beslut om tolkningar. Beslut om implementering av verktygets förslag har i varje enskilt fall fattats av författarna, där inte alla förslag som genererats använts i studien.

Exempel på prompter:

- ”En metoddel om trovärdighet/överförbarhet, var bör det placeras in i metodkapitlet för att följa en logisk ordningsföljd?”
- “generera synonymer till ’överensstämmande’”
- ”Jag vill söka i akademiska databaser och finna peer-reviewed artiklar relaterade till mitt uppsatsområde. Jag vill ha hjälp att formulera sökord och tips som kan leda till så relevanta svar som möjligt. I nuläget vill jag hitta artiklar som utrett antingen hur ny, tvingande lagstiftning får effekter på hur en (mat)butik hanterar sin avfallshantering och/eller artiklar som kan ha förklaringsrelevans för hur en butiks storlek kan ha relevans för dess möjlighet att genomföra supply chain åtgärder såsom waste management”
- “Vilka ord i texten ska vara kursiva enligt apa7?”

4. Empiri och resultat

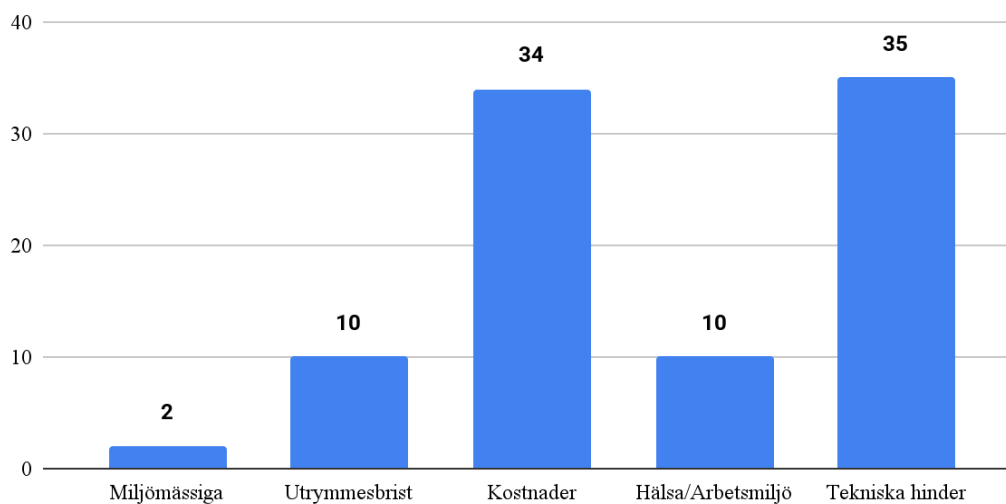
I detta kapitel presenteras först den kategorisering som gjorts för dispensansökningarna. Därefter lyfts de uttalanden som getts i ansökningar kring butikernas nuvarande arbete. Slutligen redogörs för de teman som återkom i intervjuerna.

4.1 Kategorisering av dispensansökningar

I Göteborgs stad fanns, vid tidpunkten för utlämnande av begärda offentliga handlingar, 35 butiker som ansökt om dispens från avfallsförordningen. Av dessa fick 30 dispens, två avslag och tre saknar beslut eller var nedlagda. För att få en djupare förståelse och ge kontext för motiven bakom butikernas dispensansökningar har anledningarna som uppgetts kategoriserats. De anledningar till dispens som förekom mest var tekniska hinder och ekonomiska skäl. I tabell 1 presenteras en sammanställning av anledningarna som butikerna har angett i sina dispensansökningar. Anledningarna har även sammanställts i en tabell på butiksnivå, se bilaga 1.

Orsaksförekomst

Frekvens för av butik angiven orsak

Figur 3. Frekvens av orsaker till dispensansökan som butiker angivit.

Nedan presenteras varje kategori mer ingående med citat för att illustrera likheter och skillnader i dispensansökningarna.

4.1.1 Tekniska hinder

Av 35 dispensansökningarna så hade samtliga angett tekniska hinder som en av anledningarna till att de sökt dispens. Detta tema hade högst frekvens i ansökningarna. Anledningarna som uppgetts innefattade problematik kopplat till: hjälpmedel, tekniska förutsättningar och förmågor hos butiken eller tredje man.

I en av ansökningarna påtalades avsaknaden av möjlighet till maskinell hjälp vid separering av avfall från förpackning som en av anledningarna till att butiken sökte dispens, följande citat illustrerar detta: *”det finns idag inte några mekaniska hjälpmedel som kan avskilja förpackningarna från livsmedelsavfallet på ett sätt som gör att förpackningarna kan avskiljas och gå till materialåtervinning. Utan bara till energiåtervinning.”* (ICA Maxi Angered, 2024a).

En annan aspekt som lyftes i en annan ansökning var från en butik som inte tidigare haft utsortering av bioavfall. Vid försök till införande av avfallskärl för bioavfall uppkom problem med upphämtningen där tredje man inte kunde hämta dessa avfallskärl vid lastkajen vilket resulterat i att butikspersonalen behövde köra ner kärnen från en ramp. Kretslopp och Vatten (KoV), förvaltningen i Göteborg som ansvarar för att bland annat samla in rest- och matavfall från hushåll och verksamheter, inkom med följande uttalande till Miljöförvaltningen efter en mejlkonversation med dispens sökaren samt Miljöförvaltningen: *”lutningen på rampen överstiger 8% som är maximala lutningen vi godkänner vid nya hämtningsställen.[...] Det innebär att inför tömningar av kärl behöver dessa placeras nedanför rampen, då vi inte tömmer kärl från lastkaj.”* (Kretslopp och Vatten, 2024a). Detta var en del av de problem som förelåg för butiken vid försök till implementering och butiken sökte även på grund av utrymmesbrist.

Ytterligare aspekter som uppkom i ansökningarna var kyllda avfallsrum. Argument som framkom var att kyllda avfallsrum behövdes för att butiken skulle kunna förvara det separerade avfallet och att de därmed sökte dispens tills denna investering var gjord. Detta beskrevs av en butik enligt följande: *”vår ambition och förhoppning är att vi under 2024 kommer bli klara med vår planerade ombyggnation där vi bland annat bygger ett kylt soprum för att kunna hantera vårt*

avfall på ett mer hållbart sätt framöver.” (ICA Maxi Angered, 2024a). Samma butik anger att: ”Vi önskar att inte dra till oss skadedjur som oförpackat livsmedel lättare gör när det står rumstempererat. Vilket kan skada butik och annat livsmedel vi har i butik.” (ICA Maxi Angered, 2024a) En annan synvinkel på detta framkom från en butik som ansåg att det inte var ekonomiskt försvarbart att införa tätare hämtningsfrekvens och inte heller hade ett kylt avfallsrum (ICA Supermarket Åkeredshallen, 2024). Kretslopp och Vatten ifrågasatte dock denna motivering i sitt yttrande. Enligt dem bör avsaknaden av kylmöjligheter inte vara ett tillräckligt skäl för dispens, vilket framgår av följande uttalande:

”Den sökandes motivering angående avsaknaden av kylmöjligheter för matavfallet är av mindre betydelse då nuvarande matavfall hamnar i en container utan kyla. Likvärdig hantering bör kunna ske med annan container men då avsedd för matavfall separerad från sin förpackning, alternativt kärl med tätare hämtningsfrekvens.” (Kretslopp och Vatten, 2024c).

4.1.2 Ekonomiska skäl

Ekonomiska skäl uppgavs i 34 av de 35 dispensansökningarna, vilket innebär att detta tema hade näst högst frekvens. Många butiker uttryckte oro för att en efterlevnad av avfallsförordningen skulle medföra oskäliga kostnader, ofta i fråga om investeringsbehov eller tidsåtgång. Detta kan exempelvis illustreras av följande tjänsteanteckning: ”*verksamheten uppgav att det är tufft att gå runt ekonomiskt på verksamheten och ökade kostnader för avfallshanteringen kan bli en stor utmaning för dem.*” (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024e).

Flera butiker specificerade vilka kostnader som skulle uppkomma med efterlevnaden av avfallsförordningen. I ett av fallen beskrev en butik hur fler upphämtningar av avfall skulle krävas för att undvika skadedjursrisk, då butiken saknar möjlighet till kyld förvaring av avfall, vilket bedömdes vara ”[...] inte heller ekonomiskt försvarbar med runt 300 kr per tömning” (ICA Supermarket Åkeredshallen, 2024). I ett annat fall hänvisade butiken till den tidsåtgång de uppskattade skulle tillkomma. Med detta argument menade butiken att personalkostnaden skulle bli oskälig. Detta uttalande gjordes enligt följande:

”Vi har många olika artiklar och vissa av dem är väldigt tidskrävande. Ett exempel är lösgodis, där vi idag behöver ta bort pappret på alla godisar. Vi har väldigt mycket svinn på

lös-godis då kunder tappar och lämnar mycket godis som vi pga det ej får sälja. Ett annat exempel är Prosciutto crudo. I en sån förpackning ligger det ca 10 skivor med en plastskiva mellan varje skivad skinka. Det tar för mycket tid att separera detta.” (ICA Kvantum Munkeback, 2024).

Coop hanterade dispensansökan gemensamt för alla butiker i Göteborg. De ansökte enbart om dispens från att separera det flytande avfallet då de vid tidpunkten för ansökan redan separerade det fasta avfallet från sin förpackning. I samband med ärendet ombads Göteborgs stads förvaltning Kretslopp och Vatten som ansvarar för kommunens avfallshantering, att yttra sig i ärendet. Kretslopp och Vatten föreslog en möjlig lösning: installation av ett system där både det fasta och flytande avfallet går genom en matavfallskvarn till en slutna tank. Kretslopp och Vatten bedömde att lösningen minimerar luktproblem, förbättrar arbetsmiljön jämfört med vanliga avfallskärl samt minskar behovet av frekventa tömningar (Kretslopp och Vatten, 2024b). I ett möte med Miljöförvaltningen framförde Coop att denna åtgärd ej ansågs ekonomiskt försvarbar vilket beskrevs på följande vis:

”De mängder flytande bioavfall som skulle uppkomma i de enskilda butikerna uppskattar Coop till små, omkring 80 L per månad för de mindre butikerna. Mängden förpackningsavfall som då inte sorteras ut bedöms också som liten. Detta anser Coop är för lite för att motivera den eventuella investering som det skulle krävas för den tank med anslutning som de uppger KoV säger är den enda möjliga lösningen för att få hämtning/tömning av flytande bioavfall.” (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024d).

Vidare hänvisade 10 av ICA-butikerna till en skrivning av Naturvårdsverket i ett PM från Miljödepartementet som redogör för hur det vid genomförande av artikel 22 (2008/98/EG) i den egna butiken ”[...] kan innebära betungande ekonomiska konsekvenser” och att ”[...] sortering vid källan, dvs. hos grossister och i detaljhandelslokaler i praktiken är näst intill orimlig.” (Miljödepartementet, 2021).

4.1.3 Utrymmesbrist

Av de 35 dispensansökningarna som inkommit till Göteborg stad så hade tio av butikerna angett utrymmesbrist som en av anledningarna till att de sökte dispens. I dessa ansökningar angavs hur

lokalens storlek eller beskaffenhet var ett hinder för att kunna efterleva avfallsförordningen. Vidare nämnde dessa hur de upplevde att en förutsättning var att förändra butikens layout eller utöka butikens storlek för att implementera de åtgärder som krävs. I en ansökan uttrycktes detta enligt följande: ”[...] vi både behöver bygga ut och bygga om våra anläggningar för att anpassa verksamheten.” (ICA Supermarket Länsmanstorget, 2023).

I ansökningarna uppgavs utmaningar som en verksamhet kunde ställas inför när de ska separera avfallet från sin förpackning i begränsade utrymmen. I en av ansökningarna beskrevs butikens tillgängliga utrymme detaljerat enligt följande:

”[...] bakutrymmen består till stor del av passager. I dessa passager så förvarar vi ankommande varor och avgående tomgods. När den ytan är upptagen av just nytt och avgående gods så är det som återstår av passagera en gång som en person med lastbärare kan vara i samtidigt.[...] Jag har ett avfallsrum idag, där finns inte plats att stå och sortera utan jag får knappt plats med de kärl som nödvändiga för viss utsortering”. (ICA Supermarket Gårdsten, 2024).

En annan aspekt av problemet med utrymmesbrist som framkom var att det fanns olika skäl som förhindrade utbyggnad av butiken. I ett av fallen bedömdes ett hinder vara svårigheter med att få bygglov av kommunen vilket uttrycktes enligt följande: ”Vi har en liten och trång lokal som vi under flera tillfällen sökt bygglov om att få utöka men utan framgång, detta gör att vi inte har utrymme för eventuell förvaring” (ICA Supermarket Åkeredshallen, 2024). I ICA Nära Fiskebäcks fall, beskrevs vid ett möte med tjänsteperson på Miljöförvaltningen att gällande stadsplan hindrade en fysisk expansion. Detta uttrycktes: ”Ni har tidigare tagit in en konsult för att bygga ut er verksamhet men detta har inte varit möjligt på grund av gällande stadsplan och vart fastigheten är belägen.” (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024e). Detta problem förekom även för en annan butik som beskrev:

”På utsidan har vi vid flera tillfällen försökt få tillstånd till att bygga något vettigt till vår hantering av avfall och tomgods. Bostadsrättsföreningen går inte med på det och efter diskussion med byggnadsnämnden så säger dom att chanserna är näst intill omöjliga för att få bygglov.” (ICA Nära Effkå, 2024c).

Förutom butiksspecifika utrymmesproblem hade tio av ICA-butikerna hänvisat till en skrivning av Naturvårdsverket i ett PM från Miljödepartementet som redogör för hur genomförande av artikel 22 (2008/98/EG) i den egna butiken kan innebära ”[...] andra praktiska svårigheter, t.ex. brist på utrymme [...]” och att ”[...] sortering vid källan, dvs. hos grossister och i detaljhandelslokaler i praktiken är näst intill orimlig.” (Miljödepartementet, 2021).

4.1.4 Hälsa och arbetsmiljö

Av 35 ansökningar så hade tio angett hälso- och arbetsmiljöskäl som en av anledningarna till att de söker dispens. I denna kategori uppgavs risk för skadedjur, oskäligen arbetsvillkor och smittorisker som anledningar för dispensansökan. Exempel på utmaningar med skadedjur framkom bland annat i en tjänsteanteckning från ett möte där det skrevs enligt följande: ”*verksamheten har tidigare haft problem med råttor [...]*”. (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024e).

Andra aspekter som framkom kunde kopplas till arbetsmiljö, där butikerna hänvisade till att deras trånga baktytor medförde att medarbetarna inte har möjlighet till att skilja produkterna då det innebär en risk för arbetssäkerheten. Detta exemplifieras enligt följande: ”*Man kan inte mötas. Så att stå på någon av de ytorna och sortera avfall är inte aktuellt ur ett arbetsmiljöperspektiv då det är stor risk att man blir påkörd och kan inte arbeta fokuserat, säkert och effektivt.*” (ICA Supermarket Gårdsten, 2024). Ett annat skäl kopplad till arbetsmiljö som uppgavs i samma ansökan var att butikens medarbetare inte kunde sortera produkter från dess förpackning i det kyllda avfallsrum som butiken snart skulle bygga. Detta uttrycktes enligt följande: ”*Eftersom det kommer vara kylt är det inte ur ett arbetsmiljöperspektiv aktuellt att stå där några längre stunder*” (ICA Supermarket Gårdsten, 2024).

Ytterligare anledningar som uppkom kunde kopplas till upprätthållandet av livsmedelshygien. En butik uppgav att de inte kunde säkerställa rätt livsmedelshygien vid införlivande av lagkravet, vilket beskrevs enligt följande:

”*Vi har ingen möjlighet att ta hand om det avfall som vi skiljt ut från förpackningen. Platsbrist absolut. Men vi har heller inget kylt utrymme där det kan stå säkert. Det medför att vi har svårt att följa alla regler kring Trygg mat och mathantering. Vi har tittat på om vi kan få*

till mer kylt utrymme men det går inte i vår lokal. Vi har också stämt av med Remondis och dom har inte möjlighet att hämta oftare hos oss. Det medför att både bakterier börjar gro samt att doft sprider sig i våra lokaler.” (ICA Nära Effkå, 2024a).

En annan butik beskrev denna problematik mer specifikt enligt följande:

”Det rör sig framförallt om animaliska produkter såsom rå kyckling, köttfärs, fläskkött, pålägg, surströmming mm. Då vi har otroligt stor platsbrist samt delar soprum med övriga aktörer på torget och det är fastighetsägaren som tillhandahåller dessa utrymmen i lokaler som varken är täta, isolerade eller kyllda så innebär det väldigt stor risk för ohyra, sjukdomar och bakteriespridning om dessa livsmedel måste separeras.” (ICA Nära Stabbetorget, 2024).

Det som var gemensamt för tio av tolv dispensansökningarna från ICA var en skrivning om att koncernen under 2023 genomfört ett pilotprojekt för att utreda möjligheten att i butik genomföra avskiljningen, detta uttrycktes enligt följande:

”ICA har under 2023 gjort flera pilotförsök på olika butiker, för att utreda om vi själva kan utföra denna separering på vår butik, innan vi skickar vårt avfall till avfallsentreprenör. Slutsatsen från pilotförsöken är att det kommer bli mycket svårt att göra denna separering i vår verksamhet då vi hanterar livsmedel och behöver upprätthålla hög standard på livsmedelshygien.” (ICA Supermarket Länsmanstorget, 2023).

Vidare hänvisar tio av ICA-butikerna till en skrivning av Naturvårdsverket i ett PM från Miljödepartementet som redogör för hur det vid genomförande av artikel 22 (2008/98/EG) i den egna butiken *”[även] kan uppkomma sanitära svårigheter”* och att *”[...] sortering vid källan, dvs. hos grossister och i detaljhandelslokaler i praktiken är näst intill orimlig.”* (Miljödepartementet, 2021).

4.1.5 Miljömässiga skäl

Av de 35 ansökningarna så hade två angett miljömässiga skäl som en av anledningarna till att de sökte dispens. En butik använde sig av följande förklaring: *”Separering av dessa avfallstyper i vår verksamhet ger inte signifikanta miljöfördelar som överväger nackdelarna”* (ICA Kvantum Sannegården, 2024). Den andra butiken hävdade att miljönyttan inte uppvägdes av den

tidsåtgång som skulle krävas för att genomföra åtgärden, vilket de uttryckte enligt följande: ”Många förpackningar idag är svåra att separera från sitt innehåll och tar oproportionerligt lång tid mot vad det ger för miljönytta.” (ICA Supermarket Länsmanstorget, 2023).

4.1.6 Övrigt

Under denna kategorisering följer en blandning av observationer ur materialet som inte uttryckligen svarar på varför butiken har ansökt om dispens men som bedöms kunna belysa frågeställningen på andra vis.

En återkommande fråga i ansökningarna rörde förståelse kring lagens innebörd.

Miljöförvaltningen har i flertalet ansökningar behövt informera om skillnaden mellan kravet på att skilja innehållet från sin förpackning samt kravet på utsortering av bioavfall från verksamheten vilket belyses i utdrag ur följande mejlväxling där Miljöförvaltningen begärde komplettering av ansökan: ”Om fallet är så att ni inte kan skilja bioavfall från sin förpackning, men ni sorterar ut allt bioavfall som t.ex. bananer, så behöver ni söka dispens från 3 kap. 4§ och inte 3 kap. 1§.” (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024c). Ytterligare exempel på att regelverket var svårnavigerat ges i följande citat där Miljöförvaltningen avskriver ett ärende då ansökande butik i ansökan angett fel lagstöd: ”Ni har uppgett att ni söker dispens enligt 3 kap, 16 § avfallsförordningen (2020:614) från att i enlighet med Avfallsförordningen 3 kap 4 § sortera verksamhetens förpackningsavfall. Det är inte möjligt att få dispens från dessa paragrafer.” (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024b). Svårigheterna med att navigera alla krav exemplifieras ytterligare av butikschef som i mejlväxling med förvaltningen uttrycker att ”det är verkligen en jungle[...].” (ICA Nära Effkå, 2024b). Svårigheterna kan exemplifieras ytterligare av tjänsteanteckning där tjänsteperson skrev: ”Ringde upp honom för att klargöra ansökans innehåll och förklara lagstiftningen” (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024f).

I ett fall användes en vädjande argumentation om att verksamheten generellt arbetade aktivt i miljöfrågor, vilket uttrycktes enligt följande: ”Jag lovar er att vi gör allt vi kan för att vårt fotavtryck ska vara så litet som möjligt.” (ICA Nära Effkå, 2024b).

Ett resonemang som framkom betonade förutsättningarna hos tredje part enligt följande: ”Jag hoppas att utvecklingen har gått framåt och att det kommer finnas anläggningar som kan

separera förpackat bioavfall i större skala. Likt den anläggning som finns i Borås.” (ICA Supermarket Gårdsten, 2024).

Ytterligare reflektioner som framkom i ansökningarna var kopplade till att butikerna hade så kallade dumpster divers (personer som letar mat i verksamhetens containers), vilket en av butikerna beskrev som en utmaning enligt följande: *”verksamheten har tidigare haft problem med [...] och att personer letar efter verksamhetens slängda utgående varor i sopkärl.”* (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024e).

4.2 Nuvarande avfallsarbete enligt dispensansökningarna

En fråga som fanns med i Göteborgs stads mall för dispensansökning avseende avfallsförordningen var: *”Vilka åtgärder har ni vidtagit för att minska mängden avfall som behöver separeras från sin förpackning?”*. Sju stycken ansökningar berörde denna fråga på något vis och övriga ansökningar hade utelämnat svar. En butik resonerade på en övergripande nivå att det fanns fler än en anledning till att förbättra sin avfallshantering. Detta uttryckte butiken enligt följande:

”Denna strävan drivs inte enbart av miljömässiga skäl utan också av ett tydligt ekonomiskt incitament, eftersom avfallshantering utgör betydande kostnad för vår verksamhet varje månad. Att minska mängden avfall är därmed direkt kopplat till att minska våra driftskostnader.” (ICA Kvantum Sannegården, 2024).

De butiker som beskrev sitt nuvarande arbete med matsvinn har sorterats i liknande teman efter typ av åtgärd och redogörs för nedan.

4.2.1 Planering och policy för att minska matsvinn

I dispensansökningarna beskrev fyra av sju butiker olika former av planering eller policybeslut i verksamheten som utgjort ett verktyg för att minska sitt matsvinn. En butik redogjorde för detta generellt på följande vis: *”[...]arbetar väldigt mycket med vårt SVINN (sic) för att förebygga att vi ens får något. Vi ser över ordrar, sortiment och annat som kan påverka att vi inte behöver slänga något.”* (ICA Nära Effkå, 2024a). I beslutet för en annan butik framkommer svinnvolymerna samt deras tekniska stödverktyg för att försöka minska mängden, vilket beskrivs

enligt följande: ”Ni har angett att det uppstår ungefär 900 kg förpackat bioavfall per månad. För att minska mängden avfall har ni investerat i prognosverktyg för att estimerat försäljning [...]” (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024a). Ytterligare en annan butik poängterade hur rutiner kopplat med policy reducerar risken för svinn då de hade ”[...]implementerat striktare inköpsrutiner och använder avancerade lagerhanteringssystem för att exakt förutse försäljningstrender, vilket minimerar överflödiga inköp och reducerar risken för svinn.” (ICA Kvantum Sannegården, 2024). Samma butik betonade även hur de prioriterade vid inköp enligt följande: ”[...] inköbspolicy prioriterar produkter med miljömärkning och från hållbara källor; inklusive varor med mindre eller återanvändbara förpackningar.” (ICA Kvantum Sannegården, 2024). Ytterligare en butik belyser hur de kan ha svårt att välja bort produkter ur sortimentet baserat på dess förpackning men att de istället är aktiva i sin inköpsprocess:

”Vi i livsmedelsbranschen har inte möjlighet att välja bort tex färsk kyckling i sortimentet för att den är förpackad utan vi behöver ha den. Däremot planerar vi våra inköp noga så att vi inte köper in mer varor än vad vi hinner sälja.” (ICA Kvantum Munkeback, 2024).

4.2.2 Utbildning för att minska matsvinn

Två av sju butiker angav utbildning som ett led i arbetet mot att minimera sitt matsvinn. En butik berättade om ett nyligen avslutat utbildningsarbete:

”Vi genomförde under slutet av förra året ett stort utbildningsprogram som bl.a. syftar till att minska svinet. Programmet har som utgångspunkt att jobba med de parametrar vi kan påverka för att säkerställa att vi inte får hem större volymer än vi behöver. Det kan låta simpelt men våra digitaliserade system bygger på att vi aldrig ska riskera att varor tar slut, då beställs oftast för mycket varor. Med manuell handpåläggning kan vi minska detta och vi har redan sett resultat.” (ICA Maxi Angered, 2024b).

En annan butik redogjorde för hur ett liknande arbete ledde till att kunskap om miljöfrågor kunde spridas genom organisationen och ner till kund, vilket förklarades: ”håller regelbundna utbildningar för vår personal om avfallshantering och återvinning för att säkerställa att alla medarbetare är väl informerade och kan agera som miljöambassadörer inom vår verksamhet.” (ICA Kvantum Sannegården, 2024). Samma butik argumenterade vidare i sin ansökan för hur

deras aktiva miljöarbete skulle leda till att kunder inte behöver vara aktiva på samma sätt i sina val i butiken:

”Vi erbjuder en ”tankevinst” genom att proaktivt se över och optimera vårt sortiment för att inkludera de mest hållbara och miljövänliga alternativen. Kunderna kan känna sig trygga med att de val de gör hos oss är genomtänkta och miljömedvetna. Detta eliminerar behovet för kunderna att själva utvärdera varje produkt, eftersom vi redan har gjort detta arbete åt dem. På detta sätt hjälper vi våra kunder göra medvetna val redan innan de stiger in i butiken” (ICA Kvantum Sannegården, 2024).

4.2.3 Praktiskt arbete för att minska matsvinn

Butikerna uppgav liknande åtgärder i sitt praktiska arbete för att minska matsvinn. Fyra av sju butiker angav åtgärder kopplade till prissänkningar för kund som en metod för att minska matsvinn. En butik uttryckte detta enligt följande: *”[...] sänker varor nära utgångsdatum så vi slipper svinna”* (ICA Kvantum Munkeback, 2024). En annan butik illustrerade dessa åtgärder enligt följande: *”Vi arbetar idag så förebyggande vi kan där vi både säljer ut och skänker majoriteten av vårt organiska avfall.”* (ICA Nära Stabbetorget, 2024). Vidare nämnde två av dessa fyra butiker också att de regelbundet sänkt priser genom användandet av påsar enligt följande: *”Vi gör klimatpåsar i Frukt & Grönt där vi samlar och säljer det som fortfarande är ätbart. Vi har likadana påsar i brödet.”* (ICA Nära Effkå, 2024a). Liknande åtgärd beskrivs i följande tjänsteanteckning: *”Ni säljer svinnpåsar med frukt och sätter ner priset med 50 % på utgående varor.”* (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024e).

Två av sju butiker beskrev andra typer av åtgärder som de ansåg fick följderna att andelen matsvinn minskade. I en tjänsteanteckning från möte med en butik illustrerades detta enligt följande: *”verksamheten uppgav att de fyller på mejerivaror bakifrån så att de med kortas (sic) datum står längst fram.”* (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024e). I den andra butiken framfördes hur de: *”[...]kollar datum på alla färskvaror varje dag”*. (ICA Nära Effkå, 2024a).

4.2.4 Praktiska lösningar för överskottsprodukter

I ansökningarna framkom olika lösningar som butikerna använde för att ge produkter som riskerade att bli matsvinn ett nytt syfte. Dessa innefattade att skänka till välgörenhet, användning i eget produktionskök och personalmat.

Fyra av sju butiker angav att de donerade matvaror som riskerade att förbli osålda för att minska sitt matsvinn. Detta uttrycktes av en butik enligt följande:

”Jag vill även understryka att det i vår verksamhet inte rör sig om stora volymer av avfall då vi aktivt arbetar mot matsvinn samt att vi samarbetar med ett företag dit vi skänker i stort sett allt som går att ta tillvara på.” (ICA Nära Stabbetorget, 2024).

I ett annat fall redogjordes för en butiks välgörenhetsarbete enligt följande: *”[...] samarbete med flera välgörenhetsorganisationer”* (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024a). Ytterligare en annan butik gav exempel på verksamheter som de donerat mat till enligt följande: *”Vi skänker även varor till Solikyl och [qviding?].”* (ICA Kvantum Munkeback, 2024). Ett resonemang som framkom var även att åtgärden kunde få effekt på mer än svinnet: *”Vi donerar regelbundet osåld mat som är säker att konsumera till lokala välgörenhetsorganisationer, vilket bidrar till samhällsnyttan och minskar matavfall.”* (ICA Kvantum Sannegården, 2024).

En annan åtgärd som belystes var användningen av överskottsprodukter i produktionskök vilket två av sju butiker angav. En ansökan exemplifierade detta då de angav att: *”vi har ett kök där vi använder så mycket som möjligt av det vi annars hade behövt slänga”* (ICA Kvantum Munkeback, 2024). Ett resonemang som framkom var en övergripande syn där produktionsköket var en del av helheten för minskat matsvinn, vilket illustreras enligt följande: *”genom kontinuerlig analys och optimering av våra processer minskar vi mängden avfall som genereras från överblivna och osålda varor. Bl a har vi ett eget produktionskök där vi tillvaratar stora mängder råvaror som annars riskerat att gå till svinn.”* (ICA Kvantum Sannegården, 2024).

Vidare så angav två av de sju butikerna att personalen kunde ta del av mat som annars hade blivit svinn. En butik redogjorde för hur deras dagliga personalfrukost nyttjade denna mat då de: *”[...] har även personalfrukost varje dag där vi använder bröd, mejeri, frukt & färskvaror vi annars hade slängt.”* (ICA Kvantum Munkeback, 2024). En annan butik exemplifierade i möte med

Miljöförvaltningen hur de hade en annan lösning på liknande problem: ”Kött fryser ni in dagen innan det går ut och tar med er hem.” (Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad, 2024e).

4.3 Intervjuresultat

I de genomförda intervjuerna redogjorde respondenterna för hur deras butiker arbetar med hantering av matsvinn, hur avfallsförordningen implementeras i praktiken, samt vilka centrala utmaningar de upplever i samband med dessa frågor. Ur intervjumaterial har olika återkommande teman identifierats och kategoriserats enligt följande: Åtgärder för att minska matsvinn på butiksnivå, butikernas erfarenheter av att implementera avfallsförordningen, olika utmaningarna kopplade till att minimera matsvinn, praktiska lösningar för överskottsprodukter och övrigt. En översikt av vad respondenterna främst lyfte i respektive kategori presenteras i tabell 1.

Tabell 1. Sammanställning av de huvudsakliga svaren som respondenterna uppgav i intervjuerna.

Respondent	Åtgärder för minskat matsvinn	Erfarenhet med avfallsförordningen	Utmaningar med att minska matsvinn	Lösningar för överskottsprodukter
1	Nedsatt pris, svinnkassar	Krävde ingen förändring	Kundbeteende	Välgörenhet
2	Nedsatt pris, svinnkassar	Förändrat arbetssätt endast med separeringen av förpackade produkter	Få personalen att följa rutin	Välgörenhet
3	Nedsatt pris, kampanjer	upplevde svårigheter, implementerade förändrat arbetssätt 2025	Matcha utbud med efterfrågan	Verksamhetskök
4	Nedsatt pris	Gemensamt pilotprojekt	Matcha utbud med efterfrågan	Välgörenhet
5	Optimera inköp, Nedsatt pris, kampanjer	Sökt dispens för flytande material	Matcha utbud med efterfrågan	Välgörenhet, verksamhetskök

Nedan presenteras dessa kategorier mer djupgående för att ge kontext samt belysa likheter och skillnader mellan svaren som uppgetts.

4.3.1 Åtgärder för att minska matsvinn på butiksnivå

Denna kategori belyser de åtgärder som vidtas på butiksnivå för att minimera och hantera matsvinn. Samtliga respondenter uppgav att deras butiker tillämpar olika strategier för att reducera matsvinn, där vissa insatser var gemensamma medan andra skilde sig åt mellan butikerna

Samtliga respondenter beskrev att de prissänker produkter som närmar sig sitt bäst före-datum, följande citat illustrerar detta: *“Om det är kort datum, så sänker vi i god tid så det inte går till dåligt datum.”* (Respondent 1, personlig kommunikation, 23 april 2025). Liknande berättade respondent 2 i följande citat: *“Vi sänker priset. Sista dagen sänks priset med 50 procent på bröd, kött och kyl.”* (Respondent 2, personlig kommunikation, 25 april 2025). Detta stärktes även av resonemanget från respondent 3: *“En aktiv åtgärd vi har är att vi säljer ut med kampanj eller till halva priset. En eller två dagar innan sänker vi till halva priset.”* (Respondent 3, personlig kommunikation, 28 april 2025). Respondent 4 uttryckte det enligt följande: *“Vi säljer ut i större utsträckning tidigare än innan.”* (Personlig kommunikation, 6 maj 2025). Detta var i likhet med vad respondent 5 uppgav: *“Om det är större mängder sänker vi partier lite innan. I butikerna har vi även kort datum med röd etikett på produkter.”* (Respondent 5, personlig kommunikation, 14 maj 2025).

Två av fem respondenter uppgav att de säljer svinnpåsar med gårdagens bröd samt frukt och grönt som inte kan säljas till fullpris. Detta belyses i följande citat: *“De bröd som blir kvar dagen efter, säljer vi i påsar för 15 kr. För frukten, om en är dålig så tar vi bort de dåliga, tar ny påse som vi säljer för 25. För att ej slänga sånt man kan äta. Bättre att vi säljer i påsar ca 3-3,5kg och tar bort de dåliga så att kunderna blir nöjda.”* (Respondent 1).

Respondent 5 beskrev att butikerna även arbetar med optimering av inköp. Detta illustreras i följande citat: *“I huvudsak arbetar vi med olika delar, för att få rätt mängder med varor i butiken. Vi har auto-order på mycket utav det, vi ställer in minimi lager och så, när det kommer till en viss nivå så beställs nytt på automatik.”* (Respondent 5). Vidare framförde respondent 5: *“Vi arbetar med rutiner för att ha koll på datum. Butikerna har en 'datumbok', så man vet när varorna är på väg ut ur datum”*.

4.3.2 Butikernas erfarenheter av att implementera avfallsförordningen

Samtliga respondenter uppgav att de implementerat förändringar till följd av avfallsförordningen, men det rådde variation i när anpassningen skedde och i vilken utsträckning förordningen hade påverkat deras avfallshantering.

Respondent 1 och 2 beskrev att deras butiker redan före avfallsförordningens införande separerade kartong samt färgad och ofärgad plast, vilket de skickar tillbaka till sin koncern. Enligt respondent 1 har dessa rutiner tillämpats i minst fem år, medan respondent 2 angav en period på minst sju år. Det som särskiljer deras beskrivningar är att respondent 1 betonade att samtliga förändringar implementerades långt innan förordningen trädde i kraft. Därmed menade respondenten att butiken varken behövt anpassa sina arbetssätt eller ändra butikslayouten, och att förordningen inte medfört några merkostnader. Detta illustreras i följande citat: *“Vi har två containrar för bara mat, en kartongpress på lagret och vi har separation av genomskinlig plast och färgad plast. Sen skickas det tillbaka till [Butikskedja]. Vi gjorde detta redan innan matkravet kom, minst fem år sedan.”* (Respondent 1).

Respondent 2 uppgav i motsats till detta att avfallsförordningen har inneburit en förändring i butikens rutiner. Tidigare kasserades överblivna matprodukter direkt i sina förpackningar, men numera öppnas varje förpackning för att möjliggöra avfallsseparering. Enligt respondenten har detta framförallt lett till en ökad tidsåtgång för personalen, vilket respondenten uttryckte enligt följande: *“Ja det har den, det tar flera timmar. Tidigare kunde man bara slänga”* (Respondent 2). Respondent 2 beskrev även den fysiska plats där avfallssepareringen sker och pekade ut arbetsområdet i butiken. Det som observerades var en vask med tillhörande diskbänk, placerad intill kärl avsedda för olika avfallstyper.

Respondent 3 uttryckte att de har följt den nya avfallsförordningen sedan början av året. Vidare uppgav respondenten att de bland annat sorterar plast, matrester och plåt var för sig, vilket uppgavs i följande citat: *“Vi sorterar plast och avfall i olika kärl som hämtas. Det är vi väldigt noga med.”* (Respondent 3). Intervjupersonen påpekade att avfallsförordningen haft en betydande påverkan på butiken, och att de stött på flera problem i samband med implementeringen. De främsta utmaningarna innefattar tidsåtgången och tillhörande ökning i personalkostnader samt att få personalen att göra rätt. Detta exemplifieras i följande citat:

“Vi har jättestora problem, en del personal tror att det bara är att kasta. Det är även särskilt svårt med tiden och att jobba effektivt, exempelvis en korg med plastförpackning, som ska plockas bort, vilket tar lång tid och mycket personalkostnad.” (Respondent 3).

Respondent 4 framförde detaljerat hur de startade ett pilotprojekt efter sommaren 2023 som sträckte sig till maj 2025 för att anpassa verksamheten efter avfallsförordningen, där de i tre butiker prövade olika arbetsmetoder innan de nya rutinerna implementerades i resterande butiker. Respondenten beskrev att utmaningar som hanterades i pilotprojektet bland annat var problematiken kring avfallskärl. Tidigare hade butikerna slängt förpackade och oförpackade produkter i samma kärl men till följd av avfallsförordningen behövde de nu separera produkterna från dess förpackning. En följd av detta krav var att vikten på kärlet ökade då avfallet i kärlet pressades mer kompakt än tidigare vilket bildade vätska samt lukt. Lösningen som uppkom var en utbytbar påse som läggs i kärlet vilket respondenten menade minimerade effekterna av lukten och vätskan. Bestämmelser om fyllnadsgraden på kärlet adresserade viktutmaningen.

Respondent 4 framförde att avfall nu sorteras i respektive kärl i bakutrymmet på butikerna och att de haft en förmån med att många butiker redan var utrustade med kylrum. Följande citat illustrerar detta:

“Avfallet sorteras i de olika kärlet, som leverantören sen hämtar. Allt är i bakutrymmen, i 95 procent av fallet så står man i anslutning till det kyllda bakutrymmet och sorterar förpackningarna. Vi hade lite tur för vi sorterade ut organiskt redan innan avfallsförordningen kom till.” (Respondent 4).

Vidare beskrev respondenten att urskiljningen sker på en vagn som utvecklades under pilotprojektet, följande citat beskriver detta: *“Vi tog fram en avfallsvagn som ser ut som en diskbänk.”* (Respondent 4). Den främsta utmaningen med att skilja produkter från dess förpackning ansåg respondent 4 vara hanteringen av flytande produkter, vilket beskrivs enligt följande: *“Flytande material var särskilt svårt, mest problem där, då allt inte bara kan hållas ut men inte heller samlas i samma kärl som de andra produkterna då det kan medföra mer lukt.”* (Respondent 4). Respondenten beskrev även att vissa produkter är enklare att separera från dess förpackning än andra och framförde även att denna tidsåtgång inte enbart kan ses som negativ

utan även vara en drivkraft till att sälja de produkter som annars skulle slängas. Detta uttrycks enligt följande:

“Jag har stått själv och testat, tomater funkar men potatissallad är kladdigt och tar mer tid. Det är moment som tar tid, men ger samtidigt ett incitament att sälja ut detta istället för att behöva stå och separera. Personalen vill ju inte stå där i timmar varje dag och separera.”

(Respondent 4).

Respondenten förklarade även att förändringen inte inneburit den ökning i personalbehov som de initialt förmodade, anledningen till detta menade respondenten delvis berodde på att det totala matsvinnet minskat vilket uttrycktes enligt följande *“Generellt, totalt sett, blev det inte så mycket extra som vi trodde eftersom matsvinnet har minskat också.”* (Respondent 4). Samma respondent uttryckte sig även om det minskade matsvinnet i följande citat: *“Matsvinnet har minskat på samtliga butiker i hela Sverige sen avfallsförordningen infördes”* (respondent 4).

Vid frågan hur avfallsförordningen påverkat butikerna svarade respondent 5: *“En del butiker oerhört mycket, eftersom de inte sorterat innan. 65 kommuner som kommit olika långt.”*

Respondenten beskrev vidare att bioavfall och restavfall tas hand om av kommunen medan resterande tas hand om av deras avfallsleverantör. Därmed blev butikerna mycket beroende av respektive kommuns förhållningssätt. Respondenten beskrev att deras butiker i Göteborg därför hade: *“Sökt dispens för flytande. Vi får slänga de förpackningarna i restavfall.”* (Respondent 5). Dessutom beskrev respondent 5 att det flytande var kopplat till fler utmaningar, exempelvis framförde respondenten att en mindre butik inte har lika mycket svinn av flytande material och då behövs det mindre kärl för dessa jämfört med en större butik. Vidare belyste respondenten att det oftast var en slambil som hämtade detta material och därmed var framkomligheten utanför butiken av vikt. Slutligen så uttryckte respondenten att de redan innan hade ett hållbarhetsarbete men att avfallsförordningen och andra regleringar såklart påskyndat deras process.

När nya butiker byggs tar koncernerna i högre grad hänsyn till utformningen av soprummen, vilket är en direkt följd effekt av avfallsförordningen. Respondent 4 beskrev detta på följande sätt: *“påverkar när man bygger en ny butik, finns alltid ett kylt soprum nu, så kanske det inte var tidigare.”* (Respondent 4). På liknande sätt uttryckte sig respondent 5: *“flesta byggda för längesen utan plats, idag när vi bygger så tänker vi på det från början”* (Respondent 5).

4.3.3 Olika utmaningarna kopplade till att minimera matsvinn

På frågan om vad som var svårast med att minimera matsvinn uppgav respondenterna olika svårigheter. Respondent 1 beskrev den största svårigheten som att kunder ofta lämnade varor de inte vill köpa på fel plats i butiken, vilket i vissa fall ledde till att varorna inte längre kan säljas. Detta belyses i följande citat: *“Inte mycket, men det tar tid. Onödiga grejer från kunder, tar tid att samla korgar de lämnar överallt. En timme per dag minst. När folk öppnar grejer eller slänger fryssaker på fel plats.”* (Respondent 1). Respondent 2 beskrev ett annat perspektiv där hen menar att det svåraste var att se till så att samtliga medarbetare plockar upp de nya varorna enligt rutin så att de äldsta varorna står längst fram. Detta förtydligas i följande citat: *“Vi jobbar ganska effektivt, men om personalen gör fel, om de inte vältrar, så blir det svinn.”* (Respondent 2).

Ytterligare ett perspektiv ges av respondent 3, 4 och 5 som uttryckte utmaningen med att beställa det som kunden faktiskt efterfrågar. Respondent 4 beskrev detta övergripande enligt följande: *“Vi försöker ha rätt försäljningsparameterar så att vi beställer hem rätt mängd vid varje tillfälle”* (Respondent 4). Respondent 5 beskrev att förutsättningarna att optimera inköpet kunde variera bland butikerna. Detta då storleken på butikerna påverkade antalet leverans i veckan, där större butiker hade mer frekventa leveranser än mindre butiker. Dessutom framförde respondent 5 att vissa varor var svårare att prognostisera, detta enligt följande: *“Exempelvis julskinka beställer man redan nu [i maj], då kollar vi på vad vi sålde förra året, men det är svårt att styra i förväg. Kanske går priset på gris upp och så vill inte så många köpa julskinka.”* (Respondent 5). Respondent 3 uttryckte detta på en än mer detaljerad nivå och framförde att de jobbar mycket med inköp, där de bland annat justerade manuellt utefter väderprognoser, information om evenemang och kundens varierande betalningsvilja. Respondent 3 förklarade vidare att de justerar inköpen utefter veckodag. De upplevde även en skillnad i om planeringen rörde ”lönehelg” eller ”icke lönehelg”. Respondent 3 menade att butiken upplevde att dessa faktorer påverkade vilka produkter och vilken prisklass som kunden efterfrågade. Följande citat illustrerar respondentens resonemang: *“Gäller att ha rätt prognoser av vad kunderna ska köpa. Vid lön tar vi hem lite mer entrecote, i början av veckan blir det mer blandfärs. Gäller att hitta den mixen”* (Respondent 3). Respondent 3 förklarade vidare att bra väder generellt ledde till ökad försäljning av exempelvis grillrelaterade produkter. Samtidigt påpekade respondent 3: *“För bra väder*

innebär att många kunder åker till sina stugor, för dåligt väder innebär att de inte köper så mycket grillprodukter. Vi försöker hela tiden justera för vädret och se vad blir det i helgen." (Respondent 3).

4.3.4 Praktiska lösningar för överskottsprodukter

Alla respondenter nämnde välgörenhet som en åtgärd för att hantera matsvinn. Respondent 3 uppgav att butiken tidigare skänkt mat men inte längre gör det, medan respondent 1 och 2 beskrev att deras butiker fortfarande regelbundet donerat produkter. De berättade att vissa varor, trots att de inte längre går att sälja, fortfarande är fullt ätbara och därför skänks vidare, följande citat exemplifierar detta: *"Vid söndriga grejer, exempelvis tvättmedel eller andra öppna förpackningar, så samarbetar vi med välgörenhetsorganisationer som ger till fattiga. En skadad burk som folk inte vill köpa, slängs alltså inte."* (Respondent 1). Även respondent 4 beskrev övergripande att deras butiker strävade efter att ha samarbeten med välgörenhet, vilket kan illustreras med följande citat: *"Vi försöker ha utökade välgörenhetssamarbeten."* (Respondent 4). Respondent 5 beskrev att även de hade samarbeten med välgörenhet där ett av kraven var att de inte skänker till organisationer som sålde varorna vidare.

En annan åtgärd som respondent 3 nämner är att överskott av produkter tas till vara i butikens eget kök. Detta beskrivs av respondenten på följande sätt: *"Vi använder produkterna, exempelvis nötfärs, till att kockarna gör lasagne, så mycket som vi kan."* (Respondent 3). Denna typ av åtgärd beskrev även respondent 5: *"I större butiker har vi möjlighet att förädla och göra matlådor i restaurangerna. Men då behöver det göras bedömningar på datumet några dagar innan."*

4.3.5 Övrigt

Vid intervjutillfället framkom det reflektioner som skiljer sig åt mellan respondenterna och inte tydligt kan kategoriseras. Respondent 1 beskrev att de har problem med snatteri och att det är en del av det som butiken räknar som svinn, med detta menade respondenten att detta var en del som även påverkade priserna i butiken. Följande citat illustrerar detta: *"Snatteri påverkar, det ökar svinn jättemycket på den här sidan också. Företag höjer även priset på grund av svinn."* (Respondent 1).

Respondent 3 uttryckte tveksamhet till att hela kedjan tar det ansvar som krävs för att nå önskat resultat från avfallsförordningen. Detta framkom i följande citat: *“Man får se så att alla jobbar ihop, så man inte bara dumpar ner allt i en lastbil. Ska alla göra det så måste man göra det riktigt.”* (Respondent 3). Vidare berättade intervjupersonen att kundens inställning till produkter som närmade sig sitt bäst före datum inte är tillräcklig, vilket illustreras med följande citat: *“Det kunderna inte tänker på är att bäst före och sista förbrukning är inte samma sak, det kan användas en vecka till efter bäst före minst. Alla måste tänka efter vad som gäller, lukta och smaka.”* (Respondent 3).

4.4 Resultat från kvalitativ innehållsanalys av sekundärdata

Studiens tredje datainsamlingsområde innefattar dokumentanalys av material inhämtad från företagens egna webbplatser. I analysen kring detta material identifierades återkommande teman, vilka sammanställdes till följande kategorier: företagets hållbarhetsmål, optimering av inköp, tekniska lösningar mot matsvinn, utveckling av förpackningar, stöd och information till konsumenter, utförsäljning och prissänkning samt samarbete med välgörenhet. Nedan redogörs dessa kategorier mer detaljerat för att framhäva likheter och skillnader mellan de olika aktörernas kommunikation på deras webbsidor.

4.4.1 Företagens hållbarhetsmål

Axfood uppger att de har ett hållbarhetsmål som innebär att koncernen år 2025 ska ha halverat matsvinnet inom hela verksamheten, jämfört med basåret 2015 (Axfood, u.å). På samma sätt skriver ICA på sin hemsida om hållbarhetsmål i följande citat: *“ICAs mål är att halvera matsvinnet i butik och i lagerverksamhet till 2025 och vi har en rad initiativ och samarbeten för att minska svinn.”* (ICA, u.åb). I likhet med tidigare målsättningar skriver Lidl på sin hemsida enligt följande: *“Vårt matsvinnsarbete på Lidl involverar alla delar av organisationen och vårt mål är att minska vårt matsvinn med 50% jämfört med basåret 2017.”* (Lidl, u.å). Coop har ett annat konkret mål som de uttrycker på sin hemsida: *“Vårt mål är att matsvinnet som uppstår i Coops verksamhet ska vara mindre än 1 procent av omsättningen 2025.”* (Coop, u.å). Utöver detta skriver Coop att de också deltar i ett samarbete bestående av aktörer från hela livsmedelskedjan som tillsammans arbetar mot att minska Sveriges matsvinn, vars syfte även är att bidra till FN:s mål om att halvera det globala matsvinnet till 2030.

4.4.2 Optimering av inköp

Axfood beskriver en av sina inköpsåtgärder för minskat svinn i följande citat: *“En av de viktigaste åtgärderna för minskat matsvinn är att butikerna gör korrekta beställningar. Axfood har därför utvecklat beställningssystem som hjälper butikernas medarbetare att beställa rätt mängd varor vid rätt tillfälle.”* (Axfood, u.å). ICA beskriver sitt arbete på ett liknande sätt: *“Bra planering samt ett strukturerat, proaktivt och förebyggande arbete genom prognoser, inköp och uppföljning är allra viktigast för att matsvinn överhuvudtaget inte ska uppstå i vår verksamhet.”* (ICA, u.åb). På motsvarande vis beskriver Coop proaktiva åtgärder i följande citat: *“Det bästa sättet att förebygga matsvinn är att butikens utbud möter kundernas efterfrågan vid varje tillfälle. Butikernas beställningsrutiner är en viktig del i att försöka balansera detta.”* (Coop, u.å). Lidl redogör för liknande strategier där god planering med hänsyn till efterfrågan lyfts fram:

“Vårt matsvinnsarbete kan delas upp i planering där vi strävar efter att inte beställa produkter som blir till överskott [...] Olika delar av vår inköpsorganisation samarbetar för att planera kampanjer och produktbeställningar utefter efterfrågan, säsong och kampanjer så att vi inte har stora mängder av en vara som inte går till försäljning.” (Lidl, u.å).

4.4.3 Tekniska lösningar mot matsvinn

Utveckling av teknik som åtgärd är något som Axfood beskriver i följande citat: *“Vi har också utvecklat handdatorer som enkelt och snabbt identifierar varor med kort datum. Det gör att personalen i butikerna kan synliggöra varorna för kunderna och sälja ut dessa till reducerade priser.”* (Axfood, u.å). Även ICA beskriver att arbetet med innovativa digitala verktyg samt analyser är av vikt för att hantera varor som riskerar att bli svinn (ICA, u.åb). Ytterligare en teknisk åtgärd för ökad hållbarhet beskrivs i följande citat: *“[...] bland annat har ICA med hjälp av en ny teknik, en modifierad atmosfär och en särskild kombination av kväve och syre, lyckats fördubbla hållbarheten på ICAs färdiga mackor.”* Coop beskriver sitt användande av teknik för minimering av matsvinn enligt följande:

“Alla produkter måste omsättas i rätt ordning för att matsvinn inte ska uppstå. Därför har vi koll på produkternas datum i hela kedjan, från leverantör till butik. Med intelligent teknik från prisbelönta foodtechbolagen Whywaste och Deligate har vi minskat svinnet betydligt i våra

butiker.” (Coop, u.å). Lidl uppger att de har infört ett nytt rapporteringssystem 2023 och kan på så sätt följa sitt svinn noggrannare, vilket de beskriver på följande vis:

“En del av arbete går ut på att kartlägga själva svinnet för att kunna urskilja mängden svinn, men också de delar av sortimentet och bland våra processer där det största svinnet uppstår [...] Data är också viktigt för att vi ska kunna vara transparenta och rapportera om vårt svinn, något vi har gjort sedan vi började hållbarhetsrapportering 2012” (Lidl, u.å).

4.4.4 Utveckling av förpackningar

Axfood uppger att smartare förpackningar är en av deras åtgärder för att minska matsvinn (Axfood, u.å). Detta exemplifieras i följande citat: *“Axfoods förpackningar konstrueras för att vi ska undvika onödigt svinn. Ett exempel på detta är att Garant lanserat förpackningar med mindre portioner av sallader.”* ICA beskriver sin syn på förpackningars del i minskat matsvinn i följande citat: *“Matsvinn är en av vår tids största miljöbovar. En av förpackningens viktigaste uppgifter är att skydda produkten så att den håller längre och minskar matsvinnet, något som i sin tur minskar miljö- och klimatpåverkan.”* (ICA, u.å) Ett exempel på detta är att ICA utvecklar förpackningar för att ökar varans hållbarhet och minska risken för svinn, exempelvis används skinpack i stora delar av köttsortimentet (ICA, u.åb). Coop skriver enligt följande på sin hemsida: *“Vi vill erbjuda våra kunder färsk och fräsch mat. Samtidigt är det färskvaror med kort hållbarhet som löper störst risk att bli till matsvinn. Därför arbetar vi tillsammans med våra leverantörer för att utveckla förpackningslösningar som förlänger produkternas hållbarhet.”* (Coop u.å). I likhet med Axfood, ICA och Coop så beskriver även Lidl att varans förpackning är viktig för varans kvalitet och livslängd.

4.4.5 Stöd och information till konsumenter

Axfood uttrycker att de vill hjälpa sina kunder i frågan om matsvinn och har tagit initiativ som exemplifieras i följande citat:

“Inom Axfood sker matinnovation för att våra kedjor ska kunna sälja varor som annars skulle kastats. Axfood egna varumärke Garant har bland annat lanserat ”skeva skivor”, ojämna kantbitar av kokt skinka, tillsammans med Willys. Andra initiativ som bidrar till minskat

matsvinn sker inom Axfoodfamiljen. Willys uppmuntrade i en kampanj till exempel kunder att ta hand om matrester med hjälp av recept baserade på råvaror som ofta kastas.” (Axfood, u.å).

ICA beskriver också att de vill stötta sina kunder i minskningen av matsvinn (ICA, u.åb). Detta görs till exempel genom inlägg på ICAs hemsida där det finns inspiration om planering, förvaring, matens hållbarhet och tips för att minska matsvinn. Skillnaden mellan bäst före-datum och sista förbrukningsdag tas även upp för att upplysa konsumenter om att livsmedel som förvarats rätt och i obruten förpackning ofta har en längre livslängd. Coops initiativ till att stötta konsumenter beskrivs i följande citat:

“Vi vill inspirera våra medlemmar och kunder att minska sitt svinn genom att ta fram hälsosamma och goda recept som kan tillagas av rester. Vi delar dem i olika kanaler för att nå så många som möjligt. En annan viktig del är att driva opinion. Idag har mycket kunskap från tidigare generationer tappats bort. Vi vill lyfta fram den så våra medlemmar och kunder vågar lita på sina sinnen istället för att slänga maten efter bäst före datum.” (Coop, u.å).

Även Lidl tipsar likt flera av de andra butikskedjorna att konsumenter ska lita på sina sinnen och inte blanda ihop bäst före-datum med sista förbrukningsdatum (Lidl, u.å).

4.4.6 Utförsäljning och prissänkning

Axfood uppger på sin webbplats att de arbetar med utförsäljning av livsmedel med kort bäst före-datum, särskilt när det gäller frukt och grönt som börjar bli övermoget eller har skönhetsfläckar (Axfood, u.å.). Även ICA beskriver hur prissänkning av varor med kort datum tillämpas i butikerna samt via samarbeten med apparna Karma och Too Good To Go¹ (ICA, u.åb.). På liknande sätt redogör Coop för att livsmedel med kort hållbarhet rabatteras och att även de samarbetar med Karma för att minska matsvinnet. Lidl beskriver att frukt och grönt samt bröd nära bäst före-datum packas ihop till rabatterade svinnpåsar som säljs vid kassorna (Lidl, u.å.). I kyldiskarna finns även speciella utmarkerade platser där rödmarkerade varor samlas ihop till rabatterat pris.

¹ Karma och Too Good To Go är digitala marknadsplatser för överskottsprodukter som riskerar att bli matsvinn.

4.4.7 Samarbete med välgörenhetsorganisationer

Axfood uppger att de samarbetar med över hundra välgörenhetsorganisationer i syfte att minska matsvinn, där över 200 butiker och lager donerar livsmedel till lokala välgörenhetsorganisationer såsom Räddningsmissionen och Frälsningsarmén (Axfood, u.å). Koncernen skriver även att Axfood är medgrundare och initiativtagare till Matmissionen, där de genom samarbete med Svensk Dagligvaruhandel arbetar tillsammans med leverantörer för att bidra till att Matmissionen kan sälja varor som annars skulle riskera att bli matsvinn. ICA rapporterar att på både central nivå och på butiksnivå skänks fullt användbara livsmedel som inte kunnat säljas till välgörenhetsorganisationer, exempelvis till Frälsningsarmén, Stadsmissionen och Food2change (ICA u.åb). Vidare samarbetar ICA med Matmissionen, där varor från ICAs lager och e-handelslager säljs till kraftigt reducerade priser och på så vis räddar produkter som annars riskerar att slängas. Även Coop samarbetar med välgörenhetsorganisationer som Stadsmissionen och Hela Människan (Coop, u.å). I Göteborg distribuerar Allwin mat från butikerna till exempelvis kvinnojourer och härbärgen. Lidl beskriver sina välgörenhetssamarbeten i följande citat:

“Vi har donationsavtal med Allwin, Hela Människan och Stadsmissionen genom Matmission och söker ständigt nya samarbete- och distributionspartners för att se till att vårt svinn kommer till sin rätt och når behövande. Vårt mål är att ha donationssamarbeten i alla våra butiker och lager innan 2025.” (Lidl, u.å).

Ur denna sammanställning av butikernas kommunikation på deras respektive webbsidor gällande matsvinn, kan det konstateras att kedjorna arbetar på ett likartat sätt, samt kommunicerar liknande budskap gällande hållbarhetsmål, inköp, tekniska lösningar, förpackningar, stöd till konsumenter, prissänkning och samarbete med välgörenhetsorganisationer.

5. Analys och diskussion

I detta kapitel diskuteras resultatet av innehållsanalysen för dispensansökningarna, intervjustudien, samt kvalitativ sekundärdata från koncernernas webbsidor. Analysens struktur följer övergripande studiens frågeställningar, där studiens empiri och teori har integrerats med en abduktiv ansats.

5.1 Proaktiva och reaktiva åtgärder för att minska matsvinn

För att besvara frågeställningen *hur dagligvarubutiker arbetar proaktivt och reaktivt för att minska matsvinn* har studiens empiri och teori integreras. Denna del av studien bygger på uttalanden om dagligvaruhandelns insatser för att minska matsvinn, hämtade från dispensansökningar, intervjuer och webbsidornas innehållsanalys.

För att strukturera analysen och definiera vilka åtgärder som är proaktiva och reaktiva används de kategorier som presenteras i artikeln "*Food Waste Management: A Review of Retailers' Business Practices and Their Implications for Sustainable Value*" (Journal of Cleaner Production, 2021). Dessa består av *repositioning*, *reallocating*, *reengineering*, *reacting* och *relating*, vilka används för att kategorisera butikernas strategier för att minimera matsvinn. Vidare kopplas butikernas praktiska åtgärder till de insatser som beskrivs i artikeln "*Reducing Food Waste at Retail Stores: An Explorative Study*" (2022), i syfte att fördjupa förståelsen för hur teori och praktik samspelar i arbetet med att reducera matsvinn. Respektive kategorier diskuteras i de följande avsnitten.

5.1.1 Repositioning

Som sammanställningen i tabell 1 visar delar många av respondenternas butiker liknande strategier för att minimera överskottsprodukter. En av dessa strategier som samtliga använde sig av var dynamisk prissättning, vilken kan klassificeras som *repositioning* enligt Huang et al (2021). Likheter kring användandet av dynamisk prissättning för produkter som närmar sig bäst före-datum fanns inom alla tre datainsamlingsområden. Exempelvis förekom användning av så kallade svinnpåsar med frukt hos vissa butiker, medan ICA och Coop lyfte en modifikation på denna åtgärd, där båda aktörerna har samarbete med mobilappar som säljer matprodukter i kassar till ett nedsatt pris (Coop, u.å; ICA, uåb).

Dynamisk prissättning kan beskrivas som en reaktiv strategi eftersom prissänkningen görs som en reaktion för att öka chanserna till försäljning på produkter som riskerar att bli matsvinn (Riesenegger & Hübner, 2022; Riesenegger et al., 2023). Strategin kan även placeras inom dimensionen *minskning av kostnader och risker*, såsom den beskrivs av Hart och Milstein (2003), eftersom åtgärden bidrar till att bevara en del av de intäkter som annars skulle gå förlorade vid kassering. Just kategorin *Repositioning* innefattar åtgärder som medför ekonomiskt, miljömässigt och socialt värde. Det ekonomiska värdet hos dynamisk prissättning stärker därför att åtgärden kan placeras in i kategorin *repositioning* som belyses av Huang et al. (2021). I den insamlade empirin framkommer dock inte intäktsaspekten uttryckligen, men detta skulle kunna bero på att butikerna vill framstå som värderingsdrivna snarare än vinstorienterade, eller att det uppfattas som så självklart att det inte anses nödvändigt att nämna. Därför kan det ändå antas att den ekonomiska aspekten är en viktig del av denna åtgärd.

Utöver detta skulle dynamisk prissättning kunna vara en strategi som butikerna använder sig av för att nå en större del av marknaden, som inkluderar kunder med högre priskänslighet och på det sättet erhålla större ekonomiskt värde. Detta kan även appliceras på socialt värde som beskrivs av Huang et al. (2021) eftersom prissänkta varor kan vara mer tillgängliga för konsumenter med begränsade resurser. Även ökad kundnöjdhet lyfts fram av respondent 1 som en positiv bieffekt av dynamisk prissättning, i form av prissänkta svinnpåsar.

I empirin framkommer att åtgärden uppfattas ha ett miljömässigt värde, eftersom dynamisk prissättning ökar sannolikheten att varor säljs, vilket gör att produkter med kort datum kan räddas från att bli svinn och därmed undvika resursslöseri. Detta framgår i uttalanden om butikernas arbetssätt. Däremot finns det skäl att problematisera det miljömässiga värdet. Huruvida det värde som beskrivs av Huang et al. (2021) faktiskt uppnås är situationsberoende, då det förutsätter att produkten både säljs till följd av prissänkningen och därefter konsumeras av kunden, eftersom varje led är avgörande för att miljönyttan ska realiseras.

5.1.2 Reallocating

I empirin nämndes donering av samtliga aktörer som en åtgärd för hanteringen av matsvinn. Alla intervjurespondenter uppgav att de har eller strävar efter samarbete med

välgörenhetsorganisationer, i dokumentanalysen av webbsidorna lyftes det som ett tema av samtliga butikskedjor och åtgärden belystes även av vissa av butikerna i dispensansökan.

Donering som åtgärd kan ses som en reaktiv strategi för att minska överskottsprodukter, på samma vis som med dynamisk prissättning (Riesenegger & Hübner, 2022; Riesenegger et al., 2023). Utöver detta kan det klassificeras som kategorin *reallocating* enligt Huang et al. (2021). Denna kategori innefattar åtgärder där det ekonomiska värdet förflyttas till socialt värde, samt att det finns ett miljömässigt värde. Det sociala värdet medförs genom att skänka produkterna istället för att kassera dem, vilket skapar värde för välgörenhetsorganisationer och de människor som är i behov av deras stöd. Det miljömässiga värdet skapas av att resurserna tas till vara istället för att kasseras. Att skänka mat till välgörenhet kan även återspeglas i dimensionen för *förbättring av rykte och legitimitet* som presenteras av Hart och Milstein (2003), eftersom det sociala värdet är tydligt och skulle kunna få en positiv påverkan på butikens rykte.

Huang et al. (2021) beskriver som nämnt att åtgärderna i kategorin *reallocating* omvandlar det ekonomiska värdet till socialt och miljömässigt värde. Med detta menar Huang et al. (2021) att donering inte medför något ekonomiskt värde, exempelvis i form av intäkter, utan att butikerna implementerar åtgärden av sociala och miljömässiga skäl. I och med avfallsförordningen kan synsättet som Huang et al (2021) beskriver omdiskuteras med ett nytt perspektiv, där donering istället kan medföra ekonomiskt värde efter införandet av avfallsförordningen. Detta eftersom donering innebär att butiker inte behöver separera produkter från dess förpackning, vilket annars hade kunnat medföra ökad personalkostnad på grund av den ökade tidsåtgången. Tiden som separeringen tar belyses exempelvis av respondent 2 och i dispensansökningarna där 34 av 35 stycken uppgivit ekonomiska skäl som anledning till att butiken sökt dispens. Då samarbete med välgörenhetsorganisationer minskar behovet av avfallshantering, kan detta efter den uppdaterade avfallsförordningen också kopplas till ett potentiellt ekonomiskt värde. En intressant aspekt som kan stödja denna tes är att respondent 3 som uppgav att butiken inte längre hade ett samarbete med en välgörenhetsorganisation, var den som uttryckte störst ekonomisk påverkan av den nya avfallsförordningen.

5.1.3 Reengineering

I denna kategori kan hållbarhetsmål och optimering av inköp placeras in vilket diskuteras i avsnittet nedan. Utöver detta belyses även datadriven optimering av inköp och utmaningar med prognoser kopplat till teorin.

5.1.3.1 Hållbarhetsmål och optimering av inköp

I materialet från dokumentanalysen av butikskedjornas webbsidor framgår deras målsättningar. Dessa kan ses som en del av det proaktiva arbetet för att minska matsvinn, där åtgärder sedan kan vidtas för att nå de uppsatta målen, samtidigt som det minskar klimatpåverkan. Av dessa anledningar kan hållbarhetsmål som åtgärd placeras in i *reengineering* enligt Huang et al. (2021). Samtliga butikskedjor hade som mål att halvera svinnet i butik, dessutom hade Coop även ett enskilt mål om att matsvinnet som uppstår inom Coops verksamhet inte ska överstiga 1% av omsättningen 2025. Målet att halvera matsvinnet går även i linje med delmål 12.3 i Agenda 2030, vars syfte är att halvera det globala matsvinnet per capita i både butik- och konsumentledet till år 2030. Detta visar på att högre uppsatta mål, leder till liknande mål på lägre nivå, som sedan kan leda till praktiska åtgärder för att uppfylla dessa.

För att nå hållbarhetsmålen som aktörerna själva satt behöver de implementera proaktiva åtgärder. En av dessa åtgärder som lyfts i empirin är optimering av inköp. Aktörerna beskriver beställningssystem, beställningsrutiner, samordning i inköpsorganisationen, matcha utbud med efterfrågan, prognoser och uppföljning som åtgärder för att optimera inköp. Genom att beställa rätt produkter av rätt mängd kan butikerna minska matsvinnet på ett proaktivt sätt och därmed kategoriseras åtgärden som *reengineering* enligt Huang et al. (2021). Det ekonomiska värde finns då butikerna endast köper in det som kunderna efterfrågar, samtidigt som miljömässiga värden skapas av det minskade matsvinnet.

5.1.3.2 Datadriven optimering av inköp

De optimerade inköp som beskrivs i empirin kan även innefattas av flera av strategierna som Riesenegger och Hübner (2022) presenterar. Två av dessa strategier är användningen av *omfattande databaser och informationssystem* samt *skräddarsydda efterfrågeprognoser*, där en databas används för att analysera data om försäljning och anpassar sortimentet utifrån butikens specifika förutsättningar. Samtliga aktörer kan antas använda dessa strategier då de på deras

webbsidor beskriver att de har system för att anpassa beställningarna utifrån kundernas efterfrågan. I en av intervjuerna framkom strategin *skräddarsydd efterfrågeprognoser* tydligt, detta när respondent 3 uppgav hur deras butik anpassade sitt utbud efter bland annat väder. Denna strategi är anpassad efter butikens specifika förutsättningar och kombinerar realtidsdata i beställningarna, vilket kan ses som en strategi för skräddarsydd efterfrågeprognos i linje med det som Riesenegger och Hübner (2022) beskriver.

Ytterligare strategier är *förbättrad planering av sortimentets storlek* och *skräddarsydd beställnings- och påfyllnadsprocesser* (Riesenegger & Hübner, 2022). Sortimentsoptimering sker genom att anpassa utbudet efter kundernas efterfrågan och undvika ett alltför brett sortiment. Genom att exempelvis göra inköp i mindre volymer men med högre frekvens kan även beställnings- och påfyllnadsprocesserna effektiviseras. Dessa strategier framkom i dispensansökningarna, exempelvis beskriver ICA Kvantum Sannegården (2024) att de implementerat användandet av avancerade lagerhanteringssystem för att minimera överköp och reducera risken för matsvinn. Även respondent 3 förklarade detta detaljerat i ett exempel där butiken i början av veckan beställer in mer blandfärs och i slutet av veckan mer entrecote. Detta visar att butiken försöker matcha den varierande efterfrågan och anpassa sitt sortiment utifrån veckodag vilket är i linje med Riesenegger och Hübner (2022) beskrivning av *skräddarsydd beställnings- och påfyllnadsprocesser*.

5.1.3.3 Utmaningar med prognoser

Att prognostisera efterfrågan är komplext då olika omständigheter hela tiden kan förändras. Detta framfördes i intervjuerna där exempelvis respondent 5 uppgav att julskinka beställs långt i förväg och att faktorer som priset på fläsk kan förändras till jul och påverka kundernas efterfrågan. Detta visar att trots användning av proaktiva strategier presenterade av Riesenegger och Hübner (2022), kan beställningarna bli fel då omständigheterna som prognosen bygger på förändras.

5.1.4 Reacting

Kategorin *reacting* innefattar åtgärder för produkter som passerat bäst före datum (Huang et al., 2021). Här diskuteras därför de aspekter kring vad som händer med livsmedelsprodukter som inte kan säljas eller doneras.

Utifrån avfallsförordningens bestämmelser så ska butikerna antingen sortera avfallet eller söka dispens. Införlivandet av förordningen bör därför medföra mer separerat avfall än tidigare, vilket ökar möjligheterna att produkterna exempelvis kan komposteras eller bli energi, vilket medför ett miljömässigt värde. I intervjuerna uppgav respondent 5 att bioavfall och brännbart avfall omhändertas av kommunen medan resterande avfall hämtas av deras avfallsleverantör. Det betyder att butikerna inte har full insyn i hur avfallet hanteras, vilket försvårar möjligheten för butikerna att säkerställa det miljömässiga värdet. Detta skulle kunna leda till att de inblandade aktörerna inte känner sig lika motiverade till att implementera förändringen, och är därför en viktig aspekt att ta hänsyn till.

Butikernas del i arbetet mot matsvinn kan dock problematiseras. Detta eftersom statistik visar att hushållen står för en större andel av matsvinnet än dagligvaruhandeln (Naturvårdsverket, 2024). Det kan därför ifrågasättas om exempelvis åtgärden med dynamisk prissättning alltid uppfyller sitt tänkta miljömässiga syfte, eller om matsvinnet i vissa fall enbart förskjuts till ett senare led i kedjan. Detta perspektiv belyser vikten av den cirkulära ekonomin, där alla aktörer, inklusive konsumenterna, är av vikt (Reike et al., 2018). Detta problematiseras ytterligare av intervjurespondent 3 som uppgav att det inte enbart är butikernas ansvar att minska matsvinn, utan även de aktörer som är senare i kedjan. Respondenten uttryckte också tveksamhet till att alla aktörer tar sitt ansvar, exempelvis efter att det separerade avfallet hämtats upp från butiken. Den uttryckta tveksamheten tyder på en upplevd brist på gemensamt ansvarstagande längs hela värdekedjan, vilket är avgörande för att cirkulära principer ska kunna implementeras effektivt (Reike et al., 2018).

5.1.5. Relating

Samtliga livsmedelskedjor förmedlar råd på sina webbplatser om hur konsumenter kan minska matsvinn. Exempelvis har Axfood, genom sitt varumärke Garant, lanserat "Skeva skivor", vilket aktören kommunicerar som en möjlighet för kunderna att välja ett alternativ där maten räddas från att bli svinn. Viljan att få hushållens matsvinn att minska kan kopplas till Reike et al. (2018) som beskriver att alla aktörer i samhället är av vikt för omställningen till en mer cirkulär ekonomi, inte minst konsumenterna. Därför kan information och råd till konsumenterna som minskar svinn vara av vikt för omställningen till den cirkulära ekonomin. Denna kommunikation kan även klassificeras som en åtgärd i kategorin *relating* enligt Huang et al. (2021), eftersom

råden till konsumenterna medför indirekt miljömässiga och sociala värden, då det kan bidra till att matsvinnet minskar på hushållsnivå. Även om *relating* inte genererar direkt ekonomiskt värde enligt Huang et al. (2021), kan åtgärderna indirekt stärka konsumentförtroendet och stärka varumärket.

Att butikskedjorna kommunicerar hållbarhet till sina kunder skulle också kunna ses som en åtgärd för att förbättra eller bibehålla sitt rykte i enlighet med Hart och Milstein (2003). Detta kan exempelvis åskådliggöras i att Axfood lyfter “skeva skivor” som ett hållbarhetsinitiativ och inte nämner den ekonomiska vinningen som de kan erhålla av att sälja produkter som annars skulle blivit svinn. Vidare kan hållbarhetskommunikation även ses som marknadsföring av deras företag och produkter. Detta synsätt kan även stärkas av Riesenegger et al. (2023) resonemang om att de flesta butiker har ett intäktsfokuserat perspektiv, även om butikernas strategier också minskar matsvinnet.

5.2 Hinder och anpassningar till avfallsförordningen

För att besvara frågeställningarna om hur den uppdaterade avfallsförordningen påverkar den operativa verksamheten har studiens empiri och teori integrerats. Ur empirin kan det urskiljas att vid anpassning till avfallsförordningen har butikerna mött flera olika typer av hinder av såväl praktisk som strategisk karaktär. Dessa kan delas in i olika teman: ekonomiska, tekniska, logistiska, sociala, legitimitetsskapande och rättslig osäkerhet. I följande avsnitt har dessa teman arrangerats för att tydliggöra mönster och belysa skillnader i hur butiker uppfattat lagändringen samt agerat i förhållande till den.

5.2.1 Ekonomiska och tekniska hinder

Uppdateringen av avfallsförordningen har medfört en rad operativa utmaningar för dagligvarubutiker, där ekonomiska och tekniska faktorer framträder som särskilt centrala. I både intervjuer samt dispensansökningar är ett återkommande tema att kravet på separering av matavfall leder till en ökad tidsåtgång och därmed högre personalkostnader.

Samtliga butiker som intervjuats uppgav att de utför separeringen internt, vilket medför en förändring i arbetsuppgifter för personal, samt upplärning av de nya arbetsrutinerna, vilket också medför en ökad kostnad. Flera butiker betonar även hur vissa produkter eller produktkategorier

särskilt bidrar till att öka kostnader kopplade till hanteringen av svinn genom att beskriva hur exempelvis lösgodis eller chark kan vara särskilt arbetsintensiva att hantera i den manuella separeringsprocessen.

Det är dock ingen självklarhet att reformen automatiskt leder till ökade kostnader. Det finns butiker som menar att den negativa effekten av avfallsförordningen inte varit så omfattande som förväntat, där respondent 4 uppgav att det ur ett helhetsperspektiv inte var lika tidskrävande som de tidigare befarade. Dessutom medgav respondenten att det snarare blivit ett incitament för medarbetarna att få sålt produkten istället för att kassera den då separationen av avfallet är tidskrävande.

Utöver en ökande arbetsbelastning lyfts i empirin kostnader för utökat hämningsschema, särskilda avfallskärl samt behov av kylda soprum som ekonomiska hinder. Investeringar som dessa beskrivs av butiker som att de försvårar möjligheten att nå ekonomisk lönsamhet eftersom de redan innan kravet hade små ekonomiska marginaler. Butikerna beskriver investeringar i teknik eller utrustning, vilka tidigare saknats, som en förutsättning för att genomföra separeringen på ett hållbart och hygieniskt säkert sätt vilket innebär att ett tekniskt hinder genererar en ekonomisk belastning. Det råder diskrepans gällande frågan om kylrum i empirin. Samtidigt som många butiker uttrycker det som ett tekniskt hinder och respondent 4 uttrycker hur de gynnats av att de redan innan reformen haft kylda avfallsrum så uttrycker Kretslopp och Vatten i Göteborg hur avsaknaden av kylrum inte bör bidra till en butiks möjlighet att få dispens. Detta belyser att det finns en bredd av åsikter gällande vilka tekniska förutsättningar som kan utgöra hinder samt hur verksamhet och förvaltning kan se på samma fråga på olika vis.

De hinder som beskrivits i empirin synliggör ett glapp mellan lagens cirkulära ambition, där avfall ska ses som en resurs (Manners-Bell och Lyons 2023), och de faktiska förutsättningar som butikernas står inför. Cirkulariteten i förordningen bygger på EU:s avfallshierarki där kompostering ses som en mer hållbar åtgärd än förbränning. Dock, när en verksamhet bedömer att de inte kan sortera på grund av liknande tekniska eller ekonomiska hinder innebär en dispensansökan i praktiken att avfall som kunde ha komposterats istället går till förbränning vilket motsvarar en lägre nivå i avfallshierarkin vilket underminerar det cirkulära syftet.

Empirin visar samtidigt på skillnader mellan verksamheter baserat på vilka förutsättningar de åtnjuter. Enligt respondent 5 har stora butiker haft enklare än mindre butiker och menade att detta berodde delvis på ekonomiska resurser men även på grund av högre mängder svinn vilket möjliggör kostnadseffektiva lösningar. Detta tyder på att lagen har en miljömässig intention men att den inte fullt ut tar hänsyn till de olika förutsättningar som råder. Möjligheten att söka dispens kan ses som en ventil för de verksamheter som inte har möjlighet till efterlevnad men denna ventil riskerar samtidigt minska genomslaget för reformen.

Flera av de hinder som beskrivs kan vid ansökan av dispens förstås som uttryck för ett instrumentellt förhållningssätt till lagstiftningen. I detta perspektiv bedöms efterlevnad vara rimlig enbart om efterlevnad är genomförbar utifrån den enskilda butikens resurser (Étienne, 2010). Beskrivningar som ges i empirin markerar inte en ovilja att implementera arbetssätt som uppfyller lagens krav utan enbart de praktiska svårigheter som bedöms oöverkomliga. Det instrumentella motivet belyser alltså hur butiker väger de operativa förutsättningar de möter mot lagkravet. Det visar också hur dispensmekanismen utgör ett verktyg som hanterar skillnaden mellan vilja och möjlighet. Det instrumentella perspektivet på efterlevnad betyder att om butikerna ska bidra till lagens intention om mer cirkulär ekonomi, krävs det att butikerna ser en ekonomisk möjlighet i att förändra sitt arbetssätt. Sammanfattningsvis tyder empirin på att instrumentella motiv är centrala när butiker står inför ekonomiska och tekniska hinder: överväganden sker snarare på basis av resurs än moraliska åtaganden. Detta utesluter dock inte att andra motiv till efterlevnad såsom normativa och sociala drivkrafter förekommer i andra delar av butikernas förhållningssätt till förordningen vilket behandlas vidare i avsnitt 5.2.3.

5.2.2 Utrymmesproblematik och logistiska hinder

Utöver ekonomiska och tekniska hinder framkommer i empirin även praktiska hinder kopplade till utrymme och logistik. Tio av de 35 granskade dispensansökningarna angav utrymmesbrist som en anledning till ansökan, vilket visas i figur 3. Butiker beskrev i flera fall trånga lokaler, brist på tillräckliga utrymmen för mellanlagring samt svårigheter att skapa flöden i verksamheten som passar ändamålet. Även intervjuerna bekräftar denna bild. Flera respondenter lyfter att kravet skapar behov av ytor för att separera, mellanlagra och förvara matavfall vilket påverkar butiker som upplever att de har begränsad fysisk kapacitet. Vissa beskrev hur lokalens utformning var ett hinder för att utföra separeringen på ett hygieniskt samt arbetsmiljömässigt

säkert sätt. Andra lyfte svårigheter med att överhuvudtaget förändra butikens utformning eller layout för att kunna uppnå samma mål. En butik som befann sig i processen att bygga ut sina lokaler uttryckte hur en del i det arbetet var att förbättra möjligheten till hygienisk matavfallshantering.

Butikerna möter inte bara interna faktorer utan även externa omständigheter såsom fastighetens läge eller den kommunala stadsplaneringen. Empirin belyser hur verksamheter inte har beviljats bygglov eller att de på grund av att lokaler delas med andra får svårt att påverka avfallshanteringen. Detta illustrerar hur butikens möjligheter att anpassa sig till förordningen också är kopplad till strukturella faktorer som ligger utanför vad verksamheten själv kan påverka eller har ansvar för.

Redan innan lagändringen trädde i kraft identifierade Naturvårdsverket hur verksamheter kan sakna de logistiska förutsättningar som krävs för fullständig efterlevnad (Naturvårdsverket, i Miljödepartementet, 2021). Empirin visar hur denna bedömning realiserats i praktiken.

Dessa hinder, liksom de ekonomiska och tekniska, kan förstås genom ett instrumentellt perspektiv (Étienne, 2010), där verksamhetens efterlevnad möjliggörs av vad som är praktiskt genomförbart givet de praktiska förutsättningar som råder. Att söka dispens handlar därför inte nödvändigtvis om en vilja att undkomma krav utan om att hantera glappet mellan kraven och de villkor som råder. Denna typ av hinder belyser vidare hur lagstiftarens intentioner krockar med de infrastrukturella förutsättningar som butikerna möter i sin vardag. Reike et al. (2018) framhåller hur styrningen av cirkulär ekonomi går bortom att enbart sätta mål och reglera utan att även strukturella förutsättningar behöver komma på plats för att möjliggöra cirkularitet i praktiken. Om förutsättningar att efterleva regleringen inte finns på plats så riskerar man missa målet med lagstiftningen då verksamheter behöver välja formell snarare än faktisk efterlevnad av lagen.

Att bygga om lokaler, söka nya tillstånd eller anpassa logistiklösningar medför investeringar som inte alltid står i proportion till butikens marginaler. Därmed blir dispensemekanismen nödvändig för att skapa flexibilitet vilken kan väga upp för strukturella skillnader mellan butiker. Men som Reike et al. (2018) lyfter kräver en fungerande övergång till cirkularitet åtgärder utöver reglering. Exempel på sådan stöttning till verksamheterna skulle kunna vara vägledning, kunskapsdelning alternativt att rikta ekonomiskt stöd till verksamheter som ställer om för att stödja övergången till

mer cirkulära beteenden. För att lagstiftningen ska få ett starkare genomslag i praktiken så kan denna typ av åtgärder balansera kravet, minska behovet av dispens och skapa mer genomslag för lagstiftarens intention.

5.2.3 Social påverkan

I empirin framkommer flera exempel på hur butiker inte agerar helt oberoende utan verkar påverkat av sitt organisatoriska och sociala sammanhang. Bland ICA-butikerna är detta särskilt tydligt, där dispensansökningarna innehåller stora likheter i formuleringarna. Detta indikerar intern informationsspridning samt tolkning av lagkravet. Flera butiker hänvisar till pilotprojektets resultat samt till Naturvårdsverkets skrivning vilket antyder att imitation snarare än egen bedömning av förutsättningarna förekommer. Denna typ av påverkan kan beskrivas som efterlevnad med socialt betingade motiv, där efterlevnad inte sker enbart på grund av egna analyser utan även genom påverkan från andra aktörer i den närmaste omgivningen (Étienne, 2010).

Även inom Coop syns tecken på central styrning. Samtliga Coop-ansökningar är inlämnade av samma person, vilket tyder på att processen samordnats centralt. Detta kan förstås som ett uttryck för att formen för efterlevnad styrs centralt. Enligt respondent 5 påverkades även möjligheten till efterlevnad av att deras gemensamma avfallsleverantör inte tog emot flytande avfall, vilket visar att sociala faktorer kan samspela med strukturella. Exemplet belyser hur beslut att söka dispens inte uppstår i ett vakuum utan formas i sammanhang.

Även i butiker där dispens inte har sökts syns i empirin tecken på social påverkan. I Axfoods fall lyfter respondent 4 att pilotprojekt fungerat som ett sätt att utveckla gemensamma lösningar för hantering av sorteringen, vilket i sin tur möjliggjort implementeringen i hela kedjan. Detta tyder på att Axfoods centrala initiativ kan ha fungerat normskapande och pekat ut en önskad riktning för organisationen vilket enligt Étienne (2010) och Cialdini och Goldstein (2004) kan skapa en socialt betingad norm som medarbetare tenderar följa.

Intervjuer med butikschefer i butiker lyfter också vikten av att varje medarbetare följer etablerade rutiner. Detta pekar på att social påverkan inte bara sker mellan organisationer utan även internt, mellan ledning och personal. Samtidigt kan uttalandena tolkas som att cheferna ger

uttryck för att dessa normer inte är fullt ut etablerade i personalstyrkan och att implementeringen kräver att normerna förstärks.

Dessa exempel belyser hur butikernas beslut kopplade till efterlevnad inte enbart kan ses som individuella utan kan ses som en del av en större kontext där normer och grupptillhörighet spelar en roll. Social påverkan kan alltså agera som en förklaringsgrund till varför likartade motiv återkommer i flera ansökningar och varför mönster återkommer inom samma kedja.

5.2.4 Legitimitetskapande motiv

I empirin framkom normativa motiv. Detta genom att butiker i sina dispensansökningar uttrycker att de tar sitt ansvar för att minska sin miljöpåverkan samt att de belyser att de aktivt arbetar med att minska matsvinn. Detta synliggör att butikerna har en vilja att vara ansvarstagande samt visar lojalitet gentemot lagens intention även om de upplever ett praktiskt hinder. Detta kan tolkas som en strategi för att bevara legitimitet i relation till myndigheter eller samhället i stort. I linje med Terajis (2013) kan detta förstås som ett uttryck för att bygga eller bevara rykte vilket fungerar som en alternativ drivkraft för efterlevnad trots att de inte uppfyller lagens formella krav.

I flera fall i dispensansökningarna uppkom även hur butiker har beskrivit sitt arbete gällande svinn även innan den nya lagstiftningen trädde i kraft. Att nämna donationer och intern återanvändning genom personalmat eller produktionskök kan tolkas som ett normativt resonemang där butiken framhåller hur de anser sig uppfylla lagens syfte. Därmed framstår dispensansökan inte som ett uttryck för regelvägran, utan som en anpassning där butiken försvarar sin legitimitet genom att visa att den redan verkar i linje med lagens övergripande syfte.

Ett särskilt belysande exempel på hur efterlevnadsmotiv kan kombineras återfinns i ansökan från ICA Nära Effkå. I ansökan framkom hinder kopplade till bygglov och lokalutrymme vilket är typiska exempel på instrumentella motiv. Samtidigt uttrycks en stark vilja att bidra till miljönytta. Detta visar att instrumentella hinder, oavsett om de är upplevda eller faktiska, inte utesluter att en butik också drivs av normativa överväganden. Motiv till efterlevnad kan därmed samverka, vilket är i linje med Étienne (2010) och Wu och van Rooij (2019) argumentation om att inget enskilt efterlevnadsmotiv beskriver hela verkligheten. Dispensansökan bör inte

nödvärdigtvis förstås som ovilja att följa lagen utan kan snarare ses som ett försök att förena externa krav med interna värderingar och praktiska förutsättningar.

5.2.5 Rättslig osäkerhet och kognitiv efterlevnad

Empirin visar att efterlevnad av avfallsförordningen inte enbart formas av tekniska, ekonomiska eller sociala aspekter utan även av hur reglerna uppfattas och förstås. Ett återkommande tema är att butikerna upplever osäkerhet kring lagens exakta innebörd och tillämpning. Exempelvis beskriver ICA Nära Effkå (2024b) regelverket som komplext och svårt att navigera i, vilket enligt butiken försvårar beslutsfattande. Därutöver finns exempel från tjänsteanteckningar som återger hur ansvarig handläggare från kommunen behövt kontakta butikerna för att förtydliga regelverket och dess krav. Detta påvisar att rättslig osäkerhet kan ha haft en inverkan gällande hur butiker har agerat och påverkat deras förståelse för lagens intentioner.

Roy (2021) beskriver, med hjälp av sitt flygplatsexempel, att aktörer som saknar tillräcklig kunskap eller överblick i en given beslutssituation har en tendens att förlita sig på andras agerande snarare än att fatta egna beslut. Det innebär att efterlevnad inte nödvändigtvis följer på ett rationellt beslut utan även kan bygga på vanor, förenklat beslutsfattande eller imitation, vilket även (Étienne, 2010) lyfter som en form av kognitiv efterlevnad.

I empirin återfinns stöd för att ett kognitivt perspektiv kan förklara vissa butikers handlande. Flera butiker använder närmast identiska formuleringar, inklusive hänvisningar till Naturvårdsverkets skrivning om att sortering i butik är 'näst intill orimlig'. Detta tyder på att vissa butiker kan ha imiterat genom att ha hämtat inspiration från andra aktörer eller interna riktlinjer snarare än att självständigt utvärdera sina egna förutsättningar. Att flera butiker inom samma kedja använder identiska formuleringar kan även förklaras av att styrning skett centralt, exempelvis genom intern vägledning eller mallar för dispensansökningar. Detta motsäger dock inte att den enskilda butiken kan ha avstått reflektion kring sina egna förutsättningar, snarare förstärker det bilden av imitation och likriktning snarare än anpassning efter egna förutsättningar.

Det kognitiva förhållningssättet återfinns i materialet parallellt med andra drivkrafter som analyserats tidigare likt de ekonomiska eller legitimitetssökande. När verksamheten upplever osäkerhet kring tolkning av lagen så kan det driva på bilden av att det är rätt beslut att ansöka om

dispens snarare än att genomföra förändring baserat på krav som inte fullt ut förstås då det kan framstå som att det kommer kräva orimliga resurser. Här kan det instrumentella synsättet alltså samverka med det kognitiva.

När efterlevnad förstås ur detta perspektiv bygger det alltså mindre på ekonomiska kalkyler eller övertygelse utan snarare på hur regler kommuniceras, förstås och tolkas i praktiken (Étienne, 2010). En verksamhets beslut att ansöka om dispens kan alltså i vissa fall förstås som baserade på vana och osäkerhet där beslutet formas av signaler från omgivningen snarare än i självständiga strategival. För en lyckosam implementering där lagstiftarens intention om en positiv miljöpåverkan uppnås, snarare än enbart formell efterlevnad genom dispensansökan, krävs att reformen är begriplig och tydlig i syfte.

5.2.6 Strategier för anpassning till avfallsförordningen

I detta avsnitt analyseras de strategier som dagligvarubutiker valt för att anpassa sig till den uppdaterade avfallsförordningen, med särskilt fokus på pilotprojekt och dispensansökningar.

Att införa bestämmelser är i linje med lagstiftarens roll att influera aktörer till att ställa om sin verksamhet mot mer hållbara lösningar enligt Reike et al. (2018). Att detta fått en positiv påverkan på verksamheter ur ett cirkulärt perspektiv kan visas i att Axfood uppgav att deras matsvinn minskat i samtliga butiker i Sverige sedan avfallsförordningen. Detta tyder på att lagens syfte har haft ett positivt genomslag i vissa av butikernas arbete med att minska matsvinnet.

De åtgärder som synliggörs i empirin efter avfallsförordningens införande var förändringar i arbetsrutiner, layout och incitament att minska matsvinnet helt genom prissänkning och samarbete med välgörenhet. Just prissänkning och välgörenhet kan i enlighet med Reike et al. (2018), medföra kortare loopar där *återvinning* sker med hjälp av dessa åtgärder istället för *energiåtervinning* som hade blivit konsekvensen om maten hade behövt kasseras. Utöver dessa åtgärder kunde två olika strategiska förhållningssätt urskiljas från empirin, vilka kan placeras i ramverket som presenteras av Hart och Milstein (2003). Det ena förhållningssättet är pilotprojekt vilket kan placeras i Hart och Milesteins beskrivning av dimensionen *innovation* och det andra är dispensansökan vilket kan placeras i dimensionen *minskning av kostnader och risker*. Hart och

Milstein (2003) menar att en balans mellan de fyra dimensionerna leder till det långsiktigt mest hållbara förutsättningarna för företaget samt samhället. Huruvida företagen innehar detta synliggörs ej fullständigt av empirin.

5.2.6.1 Pilotprojekt som innovationsstrategi

I empirin framkom att två dagligvarukedjor, ICA och Axfood, valt att genomföra pilotprojekt för att utreda om och i vilken form de kan införliva kravet på sortering i den dagliga verksamheten. ICAs pilotprojekt framkommer i dispensansökningarna då ICA-butiker uppgav att aktörens pilotprojekt påvisade att separering i butik inte alltid kunde ske med hänvisning till livsmedelshygien. Axfoods pilotprojekt uttalade sig respondent 4 om, och uppgav att projektet resulterat i införande av avfallsförordningen i samtliga butiker. Respondenten berättade att projektets framgångar bestod av framtagandet av lösningar för avfallskärl samt en vagn för avskiljning.

Både ICA och Axfood stod inför samma regleringskrav och valde båda att genomföra ett pilotprojekt. Trots detta kan olika strategier vid implementeringen av avfallsförordningen urskiljas ur empirin vilket belyser deras olika förhållningssätt. Att båda aktörerna valt att genomföra pilotprojekt snarare än att direkt implementera kravet kan tolkas som ett uttryck för osäkerhet kring hur regelverket ska sjösättas operativt och att de därmed undersöker vilka arbetssätt som kan komma att förändras på mindre skala först. Denna innefattar ett internt, framtidsinriktat tänk genom att exempelvis förändra interna processer. Pilotprojekten pekar på att regleringen kräver såväl anpassning som praktisk kunskap. Att förändra interna processer kan placeras i dimensionen *innovation* som presenteras av Hart och Milstein (2003). Syftet med projekten kan ses som ett sätt att proaktivt reducera osäkerhet och testa lösningar innan implementering, vilket pekar på ett internt och framtidsinriktat fokus. Det kan även tolkas som ett sätt att vinna legitimitet gentemot kunder och myndigheter genom att visa att man arbetar med kravet.

Axfoods pilotprojekt resulterade i införlivandet av kraven från avfallsförordningen och kan därmed placeras i Hart och Milsteins (2003) dimension *innovation*. ICAs pilotprojekt medförde inte samma resultat vid implementering och blir därmed svårare att placera. Att ICA genomförde ett projekt indikerar på att de liknande förhållningssätt som det i Hart och Milsteins (2003)

innovation. Dock kan, ur empirin, tydas att ICA inte införlivades några interna förändringar i samtliga butiker och därmed kunde själva implementeringen i den bemärkelsen inte placeras i Hart och Milsteins dimensionen *innovation*. Detta kan indikera att de två företagen inte har samma balans mellan de fyra dimensionerna som Hart och Milstein (2003) beskriver för hållbart långsiktigt värdeskapande.

5.2.6.2 Dispens som riskminimering

Den kvalitativa innehållsanalysen genomfördes utifrån 35 dispensansökningar, där samtliga gav flera anledningar till ansökan vilket illustreras i resultatet i figur 3. Tekniska och ekonomiska skäl hade högst frekvens, därefter utrymmesbrist och hälso- och arbetsmiljöskäl. Enbart två butiker uppgav miljömässiga skäl. Dispens kan användas som en medveten strategi för att möta lagkravet men också som ett uttryck för bristande kapacitet att agera annorlunda. Att använda dispens som strategi kan placeras i ramverket som Hart och Milstein (2003) presenterar i dimensionen *minskning av kostnader och risker*. Denna dimension utgörs av internt fokus och ett kortsiktigt perspektiv. Det interna fokuset kan åskådliggöras från ansökningarna, då de uppger tekniska och ekonomiska skäl till dispens samt beskriver deras interna förutsättningar. Detta kan bero på att förordningen upplevs som för svår att uppfylla, givet vilka resurser butiken besitter. Det kortsiktiga perspektivet belyses delvis i att butikerna sökt dispens och därmed har ett haft ett reaktivt förhållningssätt till den aktuella frågan.

När en del aktörer väljer att agera defensivt och kostnads- samt riskminimerande genom att ansöka om dispens så väljer andra aktörer att agera mer proaktivt och sträva mot att bli mer cirkulära genom innovation. Detta synliggör hur olika aktörer befinner sig på olika positioner inom ramverket från Hart och Milstein (2003). En aktörs position inom ramverket kan förklaras av dess interna förutsättningar, vilket i sin tur påverkar möjligheten att välja ett kortsiktigt eller långsiktigt perspektiv. Detta kan alltså ha en koppling till varför vissa väljer att implementera förordningen genom pilotprojekt medan andra reagerar mer reaktivt i form av ansökan om dispens.

6. Slutsats

Denna studie har undersökt hur dagligvarubutiker arbetar för att minska matsvinn i butik, vilka konsekvenser och utmaningar som uppstått i implementeringen av avfallsförordningen samt vilka motiv som ligger bakom efterlevnaden av förordningen.

För att besvara frågeställningen om hur dagligvarubutiker arbetar proaktivt och reaktivt för att minska matsvinn, kategoriserades åtgärder som framkom i empirin i linje med Huang et al. (2021) samt Riesenegger och Hübner (2022) strategier. De proaktiva arbetssätten som identifierats var optimering av inköp, optimering av sortiment och att aktörerna kommunicerade råd till konsumenten för minskat matsvinn. Dessa kunde kategoriseras i reengineering och relating enligt Huang et al. (2021) vilka omfattar proaktiva åtgärder för att minska matsvinn. Att åtgärderna är proaktiva stärks av att de är i linje med de proaktiva strategierna som Riesenegger och Hübner (2022) beskriver. De reaktiva förhållningssätten som framkom bestod av dynamisk prissättning och donering av överskottsprodukter till välgörenhet. Åtgärderna kan kategoriseras i repositioning och reallocating enligt Huang et al (2021). I studien diskuteras Huang et al. (2021) synsätt att det inte återfinns något ekonomiskt värde i åtgärden med donering av överskottsprodukter. Detta eftersom det efter lagkravet kan ses som att ekonomiskt värde kan medföras av donering, då separeringen medför ekonomiska kostnader. Båda de reaktiva åtgärderna omfattas även av Riesenegger och Hübner (2022) reaktiva strategi återvinningsalternativ, då åtgärderna ämnar att skapa värde åt överskottsprodukter. Ur den sekundära datainsamlingen från webbsidor framkom utöver dessa nämnda åtgärder att kedjorna delade målet som innebär att de åtar sig att halvera matsvinnet i butik, att förpackningar är av vikt för att ökad hållbarhet samt att utveckling och användning av ny teknik är en av åtgärderna som används för minskat svinn.

För att besvara frågeställningen om hur den uppdaterade avfallsförordningen påverkar dagligvarubutikers operativa verksamhet, samt vilka strategier som används av butikerna för hanteringen av dessa krav, synliggjorde empirin en påverkan på dagligvarubutikers operativa verksamhet. Förändringar har skett både i personalens arbetsuppgifter, genom att separering av matavfall hanteras internt, och i den fysiska utformningen av butiker, där vikten av bland annat kyllda soprum och anpassade käll lyftes. Behovet av kylrum belystes även av butiker i

dispensansökningarna. Förordningen har även skapat incitament att förebygga matsvinn, eftersom sorteringen upplevs som resurskrävande. Som en följd har flera butiker vidtagit åtgärder som ökad utförsäljning och stärkta samarbeten med välgörenhetsorganisationer. En av koncernerna rapporterade dessutom en minskning av matsvinn i samtliga sina butiker, vilket tyder på att lagstiftningen haft en positiv effekt i praktiken.

En skillnad i strategier för att hantera avfallsförordningens krav är att vissa butiker har valt att anpassa sina arbetsätt för att praktiskt uppfylla lagkravet, medan andra istället valt att formellt efterleva lagen genom att ansöka om dispens. Två av aktörerna genomförde pilotprojekt, vilket kan ses som en strategi för att hantera de förändrade kraven vilket är i linje med Hart och Milstein (2003) *innovation*. Pilotprojekten hade olika utfall, i ett fall användes det för att förstärka dispensansökningar medan det i det andra fallet ledde till en implementering av lagkravet genomgående i verksamheten. Dispensansökningarna kan ses som *minskning av kostnader och risker* enligt Hart och Milstein (2003). Ansökningarna kan vara en strategi butiken haft för att möta de förändrade kraven på ett kostnadsminimerande sätt. Att det fanns olika angreppssätt till den uppdaterade avfallsförordningen antyder att interna resurser och strukturer kan ha påverkan på hur efterlevnad av lag sker.

För att besvara frågeställningen om vilka motiv som ligger bakom dagligvaruhandelns efterlevnad av avfallsförordningen, analyserades dessa utifrån flera efterlevnadsperspektiv. Samtliga granskade dispensansökningar nämner tekniska hinder och nästan alla nämner även ekonomiska. Dessa hänvisningar pekar på ett instrumentellt motiv (Étienne, 2010), där butiker anser att efterlevnad inte är rimligt givet deras befintliga resurser. Att resurserna inte räcker beskrivs som en ofrånkomlig realitet snarare än en ovilja att anpassa sig. I flera fall syns liknande eller identiska formuleringar i ansökningar från butiker inom samma koncern, vilket kan förklaras av intern samordning eller imitation snarare än som resultatet av individuell analys. Detta tyder på kognitiv efterlevnad men kan också spegla socialt betingade motiv där butiker följer gruppen (Étienne, 2010). Även Axfood som inte sökt dispens visar tecken på social påverkan genom pilotprojekt. Normativa motiv i linje med Étienne (2010) identifieras där butiker betonar sitt existerande arbete för hållbarhet likt donationer och återanvändning för att påvisa hur de redan agerar i linje med lagens mål. Trots att de inte uppfyller lagen formellt kan detta ses som en strategi för att bevara legitimitet. I flera fall framgår att butikerna upplevt

osäkerhet kring lagens innebörd. Många dispensansökningar har också kompletterats, eller behövt förtydligas av handläggare. Detta kan förstärka benägenheten till imitation och leda till beslut av kognitiv karaktär snarare än av egna överväganden, vilket samverkar med de instrumentella motiven. Étienne (2010) samt Wu och van Rooij (2019) argumentation om att det krävs flera perspektiv för efterlevnad överensstämmer med motiven som kunde urskiljas från empirin. Detta synliggörs i att samtliga dispensansökningar uppgett flera motiveringar till dispensansökan. En reflektion utifrån detta är att formell efterlevnad inte nödvändigtvis innebär faktisk efterlevnad av lagens intentioner. När verksamheter uppfyller regler på pappret utan att förändra praktiken, riskerar lagstiftarens cirkulära ambition att urholkas.

Denna studien hade en tidsbegränsning, vilket medförde vissa avgränsningar i insamlingen av studiens empiri, en av dessa var geografisk avgränsning till Göteborg. Även urvalet av intervjuer begränsades till en tillgänglig grupp, som gav medgivande till att delta våren 2025, där inga aspekter om fördelning beaktades. Därför bör resultatet tolkas med försiktighet och inga generella slutsatser om hela populationen kan dras av denna studie.

Som förslag till framtida forskning föreslås ett bredare urval, där fler kommuner inkluderas, för att ge en bredare bild av avfallsförordningens påverkan. Även studier där butikers storlek tas i beaktning kan vara av intresse. Det vore värdefullt att genomföra undersökningar om det sorterade avfall som butikerna börjat avskilja för att undersöka avfallsförordningens miljömässiga påverkan på återvinning. På längre sikt kan även uppföljningsstudier på lagstiftningens påverkan över tid genomföras för att erhålla en förståelse för förordningens långsiktiga effekter.

Avslutningsvis, utöver butikernas interna faktorer bör deras agerande förstås mot bakgrund av en större samhällsförändring där cirkularitet blivit ett centralt mål inom EU:s politik, vilket får konkreta konsekvenser på lokal nivå. Genom att lagstifta om avfallshantering förväntas dagligvaruhandeln bidra till cirkularitet men som studien visar är detta inte alltid förenligt med den operativa verkligheten verksamheten möter. Den cirkulära ekonomin utgör därmed kontext för såväl regleringens syfte som dess praktiska konsekvenser. Studien visar att det föreligger ett glapp mellan lagens intention och butikernas operativa verklighet vilket riskerar försvaga lagens miljömässiga genomslag. Slutligen visar studien att implementering av ny lagstiftning i

komplexa verksamheter ofta möter hinder av olika slag, interna som externa. Förändring är sällan enkel och sker inte omedelbart.

Referenslista

Alm, K., & Hultman, J. (2023). Sustainability ambassadorship - the role of the store manager in development of in-store sustainability communication. *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*, 33(5), 558–573.

<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/09593969.2023.2263821>

Arruda, E. H., Melatto, R. A. P. B., Levy, W., & Conti, D. de M. (2021). Circular economy: A brief literature review (2015–2020). *Sustainable Operations and Computers*, 2, 79–86.

<https://doi.org/10.1016/j.susoc.2021.05.001>

Avfallsförordning. (2020:614). Svensk författningssamling.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/avfallsforordning-2020614_sfs-2020-614/

Axfood. (u.å.). *Mer matsvinn – mindre matsvinn*. Hämtad 2025-05-15, från

<https://www.axfood.se/hallbarhet/maten/mer-matvinn-mindre-matsvinn/>

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3. uppl.). Liber.

Cialdini, R. B., & Goldstein, N. J. (2004). Social influence: Compliance and conformity. *Annual Review of Psychology*, 55, 591–621. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.142015>

Coop. (u.å.). *Så minskar Coop svinnet*. Hämtad 2025-05-15, från

<https://www.coop.se/hallbarhet/hallbarhetsarbete/matsvinn/sa-minskar-coop-svinnet/>

Croon, J. (2024, 19 januari). Kommunen kan inte ta emot köttavfallet. *Recycling*.

https://www.recyclingnet.se/article/view/1076284/kommunen_kan_inte_ta_emot_kottavfalle

Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. (2. uppl.). Gleerups.

Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>

European Parliament. (2023). *Circular economy: definition, importance and benefits*. Hämtad 2025-04-09, från

<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20151201STO05603/circular-economy-definition-importance-and-benefits>

Étienne, J. (2010). Compliance theories: A literature review (E. Mawdsley, Trans.). *Revue française de science politique*, 60(3), 493–517. <https://doi.org/10.3917/rfsp.603.0493>

Eriksson, P & Kovalainen, A. (2014). *Qualitative Methods in Business Research*. (2. uppl.) Sage Publication.

Giroto, F., Alibardi, L., & Cossu, R. (2015). Food waste generation and industrial uses: A review. *Waste Management*, 45, 32–41. <https://doi.org/10.1016/j.wasman.2015.06.008>

Göteborgs Stad. (u.å). *Detta är matsvinn*. Hämtad 2025-04-02, från <https://goteborg.se/wps/portal/start/bygga-bo-och-leva-hallbart/avfall-och-atervinning/minska-ditt-avfall/lar-dig-mer-om-matsvinn>

Hart, S. L., & Milstein, M. B. (2003). Creating sustainable value. *Academy of Management Executive*, 17(2), 56–67. <https://doi.org/10.5465/AME.2003.10025194>

Huang, I. Y., Manning, L., James, K. L., Grigoriadis, V., Millington, A., Wood, V., & Ward, S. (2021). Food waste management: A review of retailers' business practices and their implications for sustainable value. *Journal of Cleaner Production*, 285, 125484. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.125484>

ICA. (u.åa). *Förpackningar för ökad hållbarhet*. Hämtad 2025-05-16, från <https://www.ica.se/hallbarhet/miljo/forpackningar-for-okad-hallbarhet/>

ICA. (u.åb). *Halverat matsvinn*. Hämtad 2025-05-16, från <https://www.ica.se/hallbarhet/miljo/halverat-matsvinn/>

ICA Kvantum Munkeback. (2024). *Dispensansökan från avfallsförordningen: ICA Kvantum Munkeback (Dnr MKN-2024-21284)* [Dispensansökan]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Kvantum Sannegården. (2024). *E-post 10 i ärendet: Dispens för ICA Kvantum Sannegården (Dnr MKN-2023-24677)* [E-post 10]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Maxi Angered. (2024a). *E-post 4 i ärendet: Dispens för ICA Maxi Angered (Dnr MKN-2023-24549)* [E-post 4]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Maxi Angered. (2024b). *E-post 9 i ärendet: Dispens för ICA Maxi Angered (Dnr MKN-2023-24549)* [E-post 9]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Nära Effkå. (2024a). *E-post 4 i ärendet: Dispens för ICA Nära Effkå (Dnr MKN-2024-2546)* [E-post 4]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Nära Effkå. (2024b). *E-post 5 i ärendet: Dispens för ICA Nära Effkå (Dnr MKN-2024-2546)* [E-post 5]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Nära Effkå. (2024c). *E-post 7 i ärendet: Dispens för ICA Nära Effkå (Dnr MKN-2024-2546)* [E-post 7]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Nära Stabbetorget. (2024). *Dispensansökan från avfallsförordningen: ICA Nära Stabbetorget (Dnr MKN-2024-2523)* [Dispensansökan]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Supermarket Gårdsten. (2024). *Dispensansökan från avfallsförordningen: ICA Supermarket Gårdsten (Dnr MKN-2024-7337)* [Dispensansökan]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Supermarket Länsmanstorget. (2023). *Dispensansökan från avfallsförordningen: ICA Supermarket Länsmanstorget (Dnr MKN-2023-24573)* [Dispensansökan]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

ICA Supermarket Åkeredshallen. (2024). *Dispensansökan från avfallsförordningen: ICA Supermarket Åkeredshallen (Dnr MKN-2024-2575)* [Dispensansökan]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2017). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. *Resources, Conservation and Recycling*, 127, 221–232.

<https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.09.005>

Kretslopp och Vatten. (2024a). *E-post 7 i ärendet: Dispens för Supermarket Gårdsten (Dnr MKN-2024-7337)* [E-post 7]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Kretslopp och Vatten. (2024b). *E-post med yttrande i ärendet : Dispens för Coop Väst AB (Stora Coop Sisjön) (Dnr MKN-2024-12551)* [E-post 3]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Kretslopp och Vatten. (2024c). *E-post med yttrande i ärendet : Dispens för ICA Åkeredshallen (Dnr MKN-2024-2575)* [E-post]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Lidl. (u.å.). *Matsvinn*. Hämtad 2025-05-15, från

<https://om.lidl.se/haallbarhet/bra-foer-planeten/spara-resurser/matsvinn>

Livsmedelsverket. (2025). *Fler gör mer, Handlingsplan för minskat matsvinn*. Hämtad 2025-04-01 från:

<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/handbocker-verktyg/ fler-gor-mer-handlingsplan-for-minskat-matsvinn-2030.pdf>

Lundin, J. (2025, 29 mars). Dumpade julskinkorna var från 2022: ”Legat hos någon en längre tid”. *Kristianstadsbladet*.

<https://www.kristianstadsbladet.se/2025-03-29/dumpade-julskinkorna-var-fran-2022-legat-hos-nagon-en-langre-tid/>

Manners-Bell, J., & Lyon, K. (2023). *Logistics and supply chain innovation: A practical guide to disruptive technologies and new business models* (2nd ed.). Kogan Page.

Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad. (2024a). *Beslut i ärendet: Dispens från avfallsförordningen – ICA Arendal EHL (Dnr MKN-2023-24681)* [Beslut]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad. (2024b). *E-post 1 i ärendet: Dispens för ICA Supermarket Gårdsten (Dnr MKN-2024-7337)* [E-post 1]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad. (2024c). *E-post 2 i ärendet: Dispens för ICA Nära Björlanda (Dnr MKN-2024-250)* [E-post 2]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad. (2024d). *Tjänsteanteckning i ärendet: Dispens från avfallsförordningen – Coop Väst AB (Stora Coop Sisjön) (Dnr MKN-2024-12551)* [Tjänsteanteckning]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad. (2024e). *Tjänsteanteckning i ärendet: Dispens från avfallsförordningen – ICA Nära Fiskebäck (Dnr MKN-2024-2068)* [Tjänsteanteckning]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad. (2024f). *Tjänsteanteckning i ärendet: Dispens från avfallsförordningen – ICA Supermarket Åkeredshallen (Dnr MKN-2024-2575)* [Tjänsteanteckning]. Tillgänglig via begäran från Göteborgs Stad.

Naturvårdsverket. (2024). *Livsmedelsavfall i Sverige*. Hämtad 2025-03-17, från <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/avfall/avfall-mat/>

Regeringskansliet. (2023). *Regeländringar beslutade den 22 december 2022*. Hämtad 2025-04-22, från <https://www.regeringen.se/artiklar/2023/02/regeländringar-beslutade-den-22-december-2022/>

Regeringskansliet. (2024). *Agenda 2030 för hållbar utveckling*. Hämtad 2025-04-01 från: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

Rehn & Tornberg. (2024, 11 oktober). *Därför luktar det fisk vid Munkebackstorget i Göteborg*. *Göteborgs-Posten*. <https://www.gp.se/nyheter/goteborg/darfor-luktar-det-fisk-vid-munkebackstorget-i-goteborg-.c14248ba-cbba-4f1d-829b-97217d60a6bd>

Riesenegger, L., & Hübner, A. (2022). Reducing Food Waste at Retail Stores: An explorative Study. *Sustainability*, 14(5), Article 5. <https://doi.org/10.3390/su14052494>

- Riesenegger, L., Santos, M. J., Ostermeier, M., Martins, S., Amorim, P., & Hübner, A. (2023). Minimizing food waste in grocery store operations: Literature review and research agenda. *Sustainability Analytics and Modeling*, 3, 100023. <https://doi.org/10.1016/j.samod.2023.100023>
- Reike, D., Vermeulen, W. J. V., & Witjes, S. (2018). The circular economy: New or Refurbished as CE 3.0? — Exploring Controversies in the Conceptualization of the Circular Economy through a Focus on History and Resource Value Retention Options. *Resources, Conservation and Recycling*, 135, 246–264. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.08.027>
- Rehman, N., et al. (2021). The Psychology of Resistance to Change: The Antidotal Effect of Organizational Justice, Support and Leader-Member Exchange. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.678952>
- Roy, S. (2021). Theory of social proof and legal compliance: A socio-cognitive explanation for regulatory (non) compliance. *German Law Journal*, 22(3), 493–517. <https://doi.org/10.1017/glj.2021.24>
- Pinyol Alberich, J., Pansera, M., & Hartley, S. (2023). Understanding the EU's circular economy policies through futures of circularity. *Journal of Cleaner Production*, 385, 135723. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.135723>
- Soares, C. T. de M., Ek, M., Östmark, E., Gällstedt, M., & Karlsson, S. (2022). Recycling of multi-material multilayer plastic packaging: Current trends and future scenarios. *Resources, Conservation and Recycling*, 176, 105905. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2021.105905>
- Svensk Dagligvaruhandel. (2024). *Matsvinnet fortsätter minska i dagligvaruhandeln*. Hämtad 2025-04-01 från <https://via.tt.se/pressmeddelande/3429271/matsvinnet-fortsatter-minska-i-dagligvaruhandeln?lang=sv&publisherId=3235444>
- Svenska miljöinstitutionen. (2023). *Forskare undersöker nya sätt för butikerna att minska matsvinnet*. Hämtad 2025-03-17, från <https://www.ivl.se/press/pressmeddelanden/2023-05-17-forskare-undersoker-nya-satt-for-butiker-na-att-minska-matsvinnet.html>

Svensk Dagligvaruhandel. (2024, 8 februari). *Så hanterar Axfood de nya reglerna för matavfall.*

<https://www.svenskdagligvaruhandel.se/>

Sveriges miljömål. (2025a). *Begränsad klimatpåverkan.* Hämtad 2025-04-02, från

<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/begransad-klimatpaverkan/>

Sveriges miljömål. (2025b). *Generationsmålet – miljöarbete för kommande generationer.*

Hämtad 2025-04-02 från: <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/generationsmalet/>

Sveriges miljömål. (2025c). *Livsmedelsförlusterna ska minska och mer ska bli mat.* Hämtad 2025-04-02, från

<https://www.sverigesmiljomal.se/etappmalen/livsmedelsforlusterna-ska-minska/>

Sveriges miljömål. (2025d). *Matsvinnet ska minska mätt i mängd livsmedelsavfall.* Hämtad

2025-04-02, från <https://www.sverigesmiljomal.se/etappmalen/minskat-matsvinn/>

Sveriges riksdag. (2020). *Sveriges genomförande av Agenda 2030.* Hämtad 2025-05-22, från

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/sveriges-genomforande-av-agenda-2030_h801fiu28/

Teraji, S. A theory of norm compliance: Punishment and reputation. (2013). *The Journal of Socio-Economics.* <https://doi.org/10.1016/j.socec.2013.01.008>

Patel, R., & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (5. uppl.). Studentlitteratur.

Wide, U. & Hakeberg, M. (2021). Individuella intervjuer. I U. Hallberg (Red.). *Kvalitativa metoder helt enkelt!* (s77-93). Studentlitteratur.

Wu, Y., & van Rooij, B. (2021). Compliance Dynamism: Capturing the Polynormative and Situational Nature of Business Responses to Law. *Journal of Business Ethics*, 168(3), 579–591.

<https://doi.org/10.1007/s10551-019-04234-4>

Åkerberg, K. (2025, 11 februari). Kilovis med korv dumpat på återvinningsstation i Vänersborg: ”Sjukt”. *SVT Nyheter.*

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/kilovis-med-korv-dumpat-pa-atervinningsstation-i-vanersborg-sjukt>

Bilagor

Bilaga 1. Sammanställning av dispensansökningar

Tabell 2 nedan visar vilka butiker som har ansökt om dispens samt vilken/vilka orsaker de har angivit, en rött markerar att anledningen angivits under ansökan.

Tabell 2. Anledningar till dispensansökningar bland butiker i Göteborg.

Butik	Miljömässiga	Utrymmesbrist	Kostnader	Hälsa/ Arbetsmiljö	Tekniska hinder
ICA Åkeredshallen	✗	✓	✓	✓	✓
ICA Supermarket Länsmanstorget	✓	✓	✓	✓	✓
ICA Supermarket Gårdsten	✗	✓	✓	✓	✓
ICA Nära Stabbetorget	✗	✓	✓	✓	✓
ICA Nära Högsbohöjd	✗	✓	✓	✓	✓
ICA Nära Fiskebäck	✗	✓	✓	✓	✓
ICA Nära Effkå	✗	✓	✓	✓	✓
ICA Nära Björlanda	✗	✓	✓	✓	✓
ICA Maxi Angered	✗	✓	✗	✓	✓
ICA Kvantum Sannegården	✓	✗	✓	✓	✓
ICA Kvantum Munkebäck	✗	✗	✓	✗	✓
ICA Arendal	✗	✓	✓	✗	✓
Coop Trätorget	✗	✗	✓	✗	✓
Coop Stackmolnsgatan	✗	✗	✓	✗	✓
Coop Skånegatan	✗	✗	✓	✗	✓
Coop Odingatan	✗	✗	✓	✗	✓
Coop Mölndalsvägen	✗	✗	✓	✗	✓
Coop Munkebäck	✗	✗	✓	✗	✓
Coop Marklandsgatan	✗	✗	✓	✗	✓
Coop Mariagatan	✗	✗	✓	✗	✓
Coop Lundby	✗	✗	✓	✗	✓
Coop Landala	✗	✗	✓	✗	✓

Coop Käringsberget	×	×	✓	×	✓
Coop Kyrkbytorget	×	×	✓	×	✓
Coop Kallebäck	×	×	✓	×	✓
Coop Hisings Backa	×	×	✓	×	✓
Coop Gamlestaden	×	×	✓	×	✓
Coop Friggagatan	×	×	✓	×	✓
Coop Eriksberg	×	×	✓	×	✓
Coop Dr Bex	×	×	✓	×	✓
Coop Avenyn	×	×	✓	×	✓
Coop Andra Långgatan	×	×	✓	×	✓
Coop (Stora) Sisjön	×	×	✓	×	✓
Coop (Stora) Bäckebo	×	×	✓	×	✓
Coop (Stora) Backaplan	×	×	✓	×	✓

Bilaga 2. Intervjumall

För intervju med butikschef:

1. Vilken är din titel?
2. Hur arbetar ni i butiken för att minska matsvinn?
3. Vad är de främsta svårigheterna med att minimera svinn?
4. Hur hanteras det svinn som ändå uppstår?
5. Har ni haft några åtgärder för att minimera matsvinn som ni slutat med? Varför?
6. Hur har den uppdaterade avfallsförordningen påverkat era dagliga rutiner och det praktiska arbetet i butiken?
7. Hur lång tid tog det att anpassa er till kravet?
8. Stötte ni på några specifika hinder i början?
9. Har det påverkat ert personalbehov och/eller tagit mer tid?
10. Har det inneburit fler transporter eller andra logistikförändringar?
11. Har lagändringen påverkat ert hållbarhetsarbete positivt eller negativt enligt er egna uppfattning?
12. Har upplever ni att lagen påverkat era kostnader?
13. Är det något mer du vill tillägga eller förtydliga?

I intervjuer med chefer på högre nivå för koncernerna lades dessa frågor till och placerades mellan fråga 6 och 7. I övrigt ställdes samma frågor för båda intervjuer.

1. Hur har ni kommunicerat med butikerna i förändringen?
2. Vilken feedback har ni fått från butikerna?
3. Vad har butikerna främst behövt förändra?
4. Har det varit lika för alla butiker?
5. Hur lång tid tog det att anpassa er till kravet?